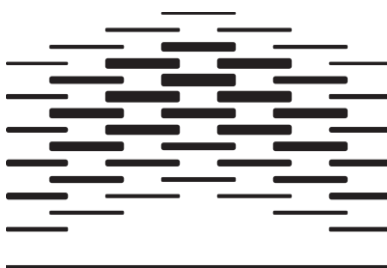

Evaluering av Kriminalomsorgens kompetanseløft

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

Rapport for Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS)

Mette Birgitte Helleve, Monica Johannesen, Leikny Øgrim

Høgskolen i Oslo og Akershus

Oktober 2013

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	5
Innledning.....	6
Teoretisk rammeverk.....	6
Goodlads fem læreplannivåer	6
Den intensjonelle læreplanen	6
Den formelle læreplan.....	7
Den oppfattede læreplanen.....	7
Den operasjonaliserte læreplanen	7
Den erfarte læreplanen	7
Didaktisk relasjonstenkning	7
Metode.....	8
Overordnet design.....	8
Datainnsamling	10
Avgrensninger	10
Didaktisk analyse	10
Formål:.....	10
Mål.....	11
Innhold.....	11
Metode	12
Rammefaktorer	12
Deltakerforutsetninger	12
Evaluerings.....	12
Resultater fra spørreundersøkelsen	12
Om utvalget	12
Didaktiske forhold	13
Egen kompetanse	13
Arbeidsmåter i kurset.....	13
Tilbakemelding	15
Kompetanse og holdninger	16
Alternative straffereaksjoner og sikkerhet	16
Utenlandske innsatte	20
Tilbakeføring.....	24

Samarbeid mellom fengsel og friomsorg	27
Informasjonssikkerhet	28
Samtaler i Kriminalomsorgen	30
Resultater fra intervjuundersøkelsen	31
Egen kompetanse –« I like you just the way you are»	31
Arbeidsmåter i kurset - Lat for guds skyld som om du er godt forberedt	32
Alternative straffereaksjoner og sikkerhet – Som et hjertesukk	33
Utenlandske innsatte - Når fremtidsperspektivet forsvinner.	34
Tilbakeføring	35
Samarbeid mellom fengsel og friomsorg.....	35
Informasjonssikkerhet- Vi blir jo familien deres.....	36
Samtaler i Kriminalomsorgen.....	36
Diskusjon.....	37
Arbeidsformer og innhold	37
Tilbakeføringsgarantien	37
Sikkerhetsarbeid	38
Arbeid med utenlandske innsatte.....	38
Måloppnåelse	38
Referanser.....	39

Figurliste

Figur 1 Didaktisk relasjonsmodell (hentet fra http://dwiki.hil.no/SELL)	8
Figur 2 Designprosessen og ulike aktører	9
Figur 3 Ønskede arbeidsmåter.....	14
Figur 4 Erfarte arbeidsmåter	14
Figur 5 Tilbakemelding på skriftlig arbeid fordelt på region.....	15
Figur 6 Erfaring med individuell tilrettelegging av straffegjennomføring i forhold til region .	17
Figur 7 Erfaring med progresjon og bruk av alternative straffegjennomføringer i forhold til region.....	17
Figur 8 Erfaring med tverrfaglig og tverretatlig samarbeid om straffegjennomføring i forhold til region	18
Figur 9 Endringer i kjennskap til alternative straffereaksjoner og gjennomføringsformer.....	19
Figur 10 Endring i holdninger til straffereaksjoner og gjennomføringsformer.....	20
Figur 11 Egen erfaring med tiltak for utenlandske innsatte	21
Figur 12 Endring i forståelse for utenlandske innsatte.....	22
Figur 13 Endring i holdning til arbeid med utenlandske innsatte	23
Figur 14 Endringer i kompetanse om utenlandske innsatte	24
Figur 15 Endring i kunnskap om tilbakeføringsgarantien.....	25
Figur 16 Endring i forståelse av realkompetanse	26
Figur 17 Endring i holdning til realkompetansevurdering	27
Figur 18 Endring i holdninger til samarbeid mellom fengsel og friomsorg.....	28
Figur 19 Manipulering av innsatte i relasjon til egen bruk av sosiale medier.....	30

Sammendrag

Denne rapporten er en evaluering av gjennomføringen av Kriminalomsorgens kompetanseløft. Evalueringen er gjennomført av tre forskere ved Høgskolen i Oslo og Akershus på oppdrag fra Kriminalomsorgens utdanningscenter. Data er samlet inn gjennom spørreundersøkelse og intervjuer av et utvalg deltakere i løpet av våren 2013. Evalueringen viser at Kompetanseløftet i all hovedsak kan karakteriseres som vellykket og har høy måloppnåelse. Flere informanter gir uttrykk for at Kompetanseløftet har bekreftet, anerkjent og konsolidert deres faglige kompetanse. Deltakerne gir uttrykk for tilfredshet med arbeidsformene i kurset, selv om de i liten grad forventer og erfarer at deres egen kompetanse blir brukt i kurset. Det er større sprik i oppfatning av hvor relevant innholdet i kurset er for den enkeltes arbeid. Vi foreslår derfor at deltakerne i større grad kan engasjeres i utvalg av emner. Kurset har bidratt til økt kjennskap til Stortingsmelding 37 og kunnskap om tilbakeføringsgarantien. Respondentene gir også uttrykk for endringer i holdninger til alternative straffereaksjoner og gjennomføringsmåter. Likevel er det urovekkende mange som fortsatt oppgir å ikke ha god kjennskap til dette området. Med hensyn til sikkerhetsarbeid, viser evalueringen ingen store endringer. Forståelsen av utenlandske innsatte har økt blant deltakerne. Følgelig kan denne delen av kurset også sies å være vellykket. Likevel er det fortsatt urovekkende mange som rapporterer at de har liten kunnskap på området.

Innledning

I henhold til kontakt med Kriminalomsorgens utdanningscenter har tre forskere ved Høgskolen i Oslo og Akershus gjennomført en evaluering av Kompetanseløftet. Oppdraget er utført av professor Leikny Øgrim, førsteamanuensis Monica Johannesen og høgskolelektor Mette Helleve.

Evalueringsoppdraget går ut på å analysere deltakernes endrede kompetanse gjennom Kompetanseløftet. Hensikten med Kompetanseløftet er til syvende og sist at økt kompetanse skal komme de innsatte til gode. Dette ligger utenfor evalueringens mandat. Kompetanseløftet er basert på et gjennomarbeidet undervisningsmaterieell som brukes både lokalt og regionalt. I evalueringen er dette materialet betraktet som Kompetanseløftets læreplan. Ut fra en didaktisk analyse av lærematerialet, har vi hentet våre didaktiske kategorier fra didaktisk relasjonstenkning for utvikling av spørreskjema og intervjuguide. Kursdeltakere fra regionene Øst og Sørvest har svart på spørreskjema både før og etter gjennomført kurs, og gruppeintervjuer med deltakere er gjennomført i etterkant av Kompetanseløftet.

Oppdraget er utført i perioden 01.09. 2012 til 01.10.2013. Høsten 2012 ble brukt til å analysere kursmaterialet og designe spørreundersøkelsene og intervjuguide. Data er samlet inn våren 2013. Leikny Øgrim og Monica Johannesen har hatt hovedansvaret for den kvantitative delen av undersøkelsen, mens Mette Helleve har hatt hovedansvaret for den kvalitative delen. Høsten 2013 er gått med til analyse og slutføring av rapporten.

Vi har gjennomført evalueringen etter beste evne og i tråd med oppdraget, og håper rapporten vil komme til nytte for KRUS.

Teoretisk rammeverk

Den teoretiske rammen for denne evalueringen av Kompetanseløftet er forankret i læreplanteori. I den sammenheng har vi jobbet ut ifra et begrepsapparat hentet fra John I. Goodlad (1979) sin læreplantenkning og didaktisk relasjonstenkning. I det følgende vil vi presentere kort disse to didaktiske tilnærmingene.

Goodlads fem læreplannivåer

Goodlad har utviklet et læreplanteoretisk begrepsapparat som vi legger til grunn for vår læreplanforståelse. Han deler læreplantenkningen opp i fem nivåer som tilsammen beskriver veien fra intensjonene før utviklingen av selve læreplanen, til hvilke erfaringer som er høstet hos deltakerne i opplærings situasjonen knyttet til gjeldende plan. Vi har utarbeidet både den kvantitative og den kvalitative delen av denne evalueringen i dette spenningsfelt mellom intensjoner og erfaringer.

Den intensjonelle læreplanen

- Denne kan betraktes som idéene bak læreplanen, eller de ideologiske perspektivene som kan leses ut av de overordnede temaene i Kompetanseløftet.

Den formelle læreplan

Dette er den vedtatte læreplanen, som i denne sammenheng er permen som KRUS har utarbeidet. Denne permen beskriver delvis forventet læringsutbytte gjennom de temaene som danner rammen for innholdet i Kompetanseløftet.

Den oppfattede læreplanen

Dette er det som i følge Goodlad har størst innflytelse på den praktiske bruken og realisering av en læreplan. Den oppfattede læreplanen er resultatet av den fortolkning som den enkelte underviser foretar av det mer formelle læreplandokumentet. Individuell fortolkning gjennomføres ut i fra den enkeltes erfaringer, antakelser (f eks om læring) og betraktninger rundt muligheter for gjennomføring av undervisningen. Dette nivået har ikke vært fokusert på i denne sammenheng.

Den operasjonaliserte læreplanen

Dette er den oppfattede læreplanen omsatt i praksis. Dette kan tolkes som det som skjer i undervisningen. Praksis påvirkes både av rammefaktorer, den enkeltes syn på undervisning og gjennomføring og deltakernes involvering og engasjement i undervisningen.

Den erfarte læreplanen

Dette er læreplanen slik den enkelte kursdeltaker oppfatter den gjennom opplæringen. Den erfarte læreplanen kan variere ut i fra den enkeltes individuelle forutsetninger. Det kan være et sprik mellom intensjonene bak lærerplanen, foredragsholders intensjon med undervisning (oppfattet og operasjonalisert læreplan) og det kursdeltakerne faktisk lærer (erfart læreplan). Dette spriket vil vise seg i våre analyser av innsamlet materiale.

I vår innhentning av materialet som danner grunnlag for denne rapporten, har vi beveget oss mellom de ulike nivåene. Likevel kan vi si at vi i de kvalitative intervjuene har hatt ett særlig fokus på deltakernes erfaringer med Kompetanseløftet og altså beveget oss på det erfarte læreplannivå, mens vi i spørreundersøkelsen har søkt å finne ut om læringsmålene i den formelle læreplanen er oppnådd. I analysen og i diskusjonen basert på våre funn berører vi i ulik grad alle de fem nivåene. Dette vil vi komme tilbake til underveis i diskusjonen.

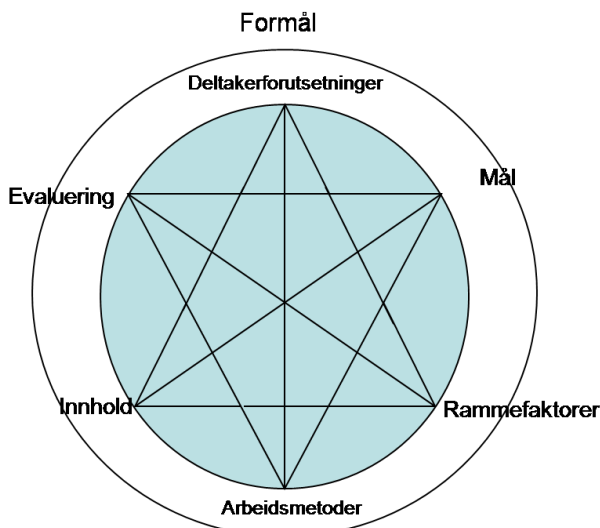
I evalueringen av Kompetanseløftet har vi foretatt en didaktisk analyse av hvordan Kompetanseløftets intensjoner bidrar til kunnskapsutviklingen hos kursdeltakerne.

Kompetanseløftet er basert på et gjennomarbeidet undervisningsmaterieell som skal brukes både lokalt og regionalt. Vi har forstått dette materialet som Kompetanseløftets læreplan. I et læreplanteoretisk perspektiv vil alle som forholder seg til læreplanene – både utvikling av dem, oppfattelsen av dem, gjennomføringen av dem og erfaringen med dem gi rom didaktisk refleksjon.

Didaktisk relasjonstenkning

I arbeidet med læreplaner, både når det gjelder utvikling og endring, trenger vi didaktiske kategorier, som kan hjelpe oss til å systematisere vår tenkning og vårt arbeid. Vi har valgt å hente våre kategorier i didaktisk relasjonstenkning. Bjørndal og Lieberg (1978) la, med den didaktiske relasjonstenkningen, vekt på kategoriernes gjensidige relasjon.

Didaktisk relasjonstenkning er, som navnet sier, en måte å tenke didaktikk på, som setter seks didaktisk kategorier i relasjon til hverandre, med et overordnet formål som underliggende klangbunn. De seks kategoriene er likeverdige og påvirker hverandre på en måte som gjør at alle seks kategorier fremstår som gjensidige forutsetninger for hverandre. De seks didaktiske kategorier er *Mål, Innhold, metode, ramme faktorer, deltakerforutsetninger* og *evaluering*.

Figur 1 Didaktisk relasjonsmodell (hentet fra <http://dwiki.hil.no/SELL>)

I vår evaluering av Kompetanseløftet har vi først definert de 6 didaktiske kategoriene i opplæringsprogrammet og deretter sett på sammenhengen eller relasjonen mellom disse. Ut fra denne modellen har vi utviklet spørreskjemaene og skapt rammen for intervjuene.

En didaktisk refleksjon omfatter, forenklet sett, opplæringens *hva, hvordan* og *hvorfor*. Opplæringens *hva* har med mål og innhold å gjøre. Opplæringens *hvordan* har med undervisningsformer og metoder å gjøre, og opplæringens *hvorfor* har med vår måte å begrunne de valg vi og beslutninger vi har gjort med hensyn til mål, innhold og metoder.

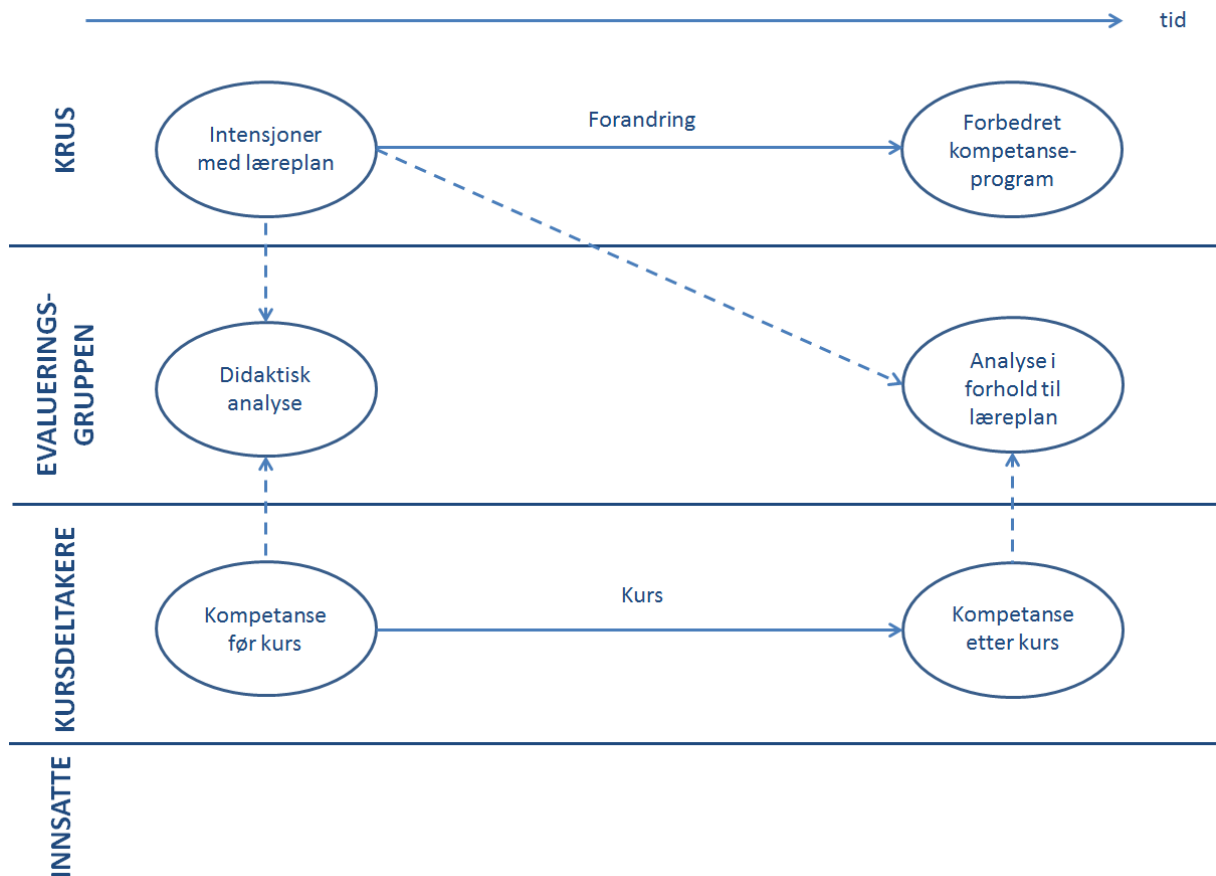
Modellens utforming illustrerer et dynamisk syn på opplæringen, og det er et hovedpoeng at ingen av kategoriene kommer først. Denne modellen viser hvor sammensatt og mangfoldig didaktisk virksomhet er, fordi så mange forhold griper inn i hverandre. Denne kompleksiteten og dynamikken har dannet utgangspunkt for analyse av undervisningsmaterialet, og videre for utforming av spørsmål både i spørreskjemaer og intervjuer.

Metode

I dette avsnittet vil vi redegjøre for overordnet design av undersøkelsen, datainnsamlingen og avgrensinger som følger av valgt design og metode.

Overordnet design

Evalueringprosjektets design kan illustreres på følgende vis:

Figur 2 Designprosessen og ulike aktører

Figuren gir et overordnet bilde av evalueringsprosessen. Øverste nivå viser KRUS, der intensjonene for Kunnskapsløftet er uttrykt gjennom kursmateriellet. I neste nivå er evalueringsgruppen representert. Vi har gjennomført en didaktisk analyse av læreplanen, samlet inn data og deretter analysert dataene i forhold til KRUS sine uttalte intensjoner. Kursdeltakerne er representert på det nest nederste nivået. Evalueringsoppdraget går ut på å analysere deltakerne læringsutbytte. Hensikten med Kompetanseløftet er til syvende og sist at økt kompetanse skal komme de innsatte til gode. Dette ligger utenfor evalueringens mandat, men er likevel med i figuren som et bakteppe.

I spenningsfeltet mellom de ulike kategoriene i den didaktisk relasjonsmodellen har vi utviklet spørsmål for å måle deltakernes kompetanse i forkant av kompetanseløftet (pre-undersøkelse). I denne analysen søker vi å avdekke deltakernes kompetanse, forståelse og holdninger til de fire områdene; økt bruk av rehabilitering, tilbakeføringsgarantien, alternative straffereaksjoner og kompetansekrav innen sikkerhet. Den konkrete utforming av spørsmål er gjort i samarbeid med KRUS.

Oppdraget har gått ut på å måle kursdeltakernes endring i kompetanse og holdninger i forhold til de fire områdene etter gjennomført kurs. En spørreundersøkelse er derfor også gjennomført etter fullført kurs (post-undersøkelse). Denne bygger på spørsmål fra pre-undersøkelsen, med vekt på endring i deltakerens kompetanse, forståelse og holdninger til de samme fire

områdene. Resultatene er analysert i forhold til det intensjonelle og erfarte læreplannivå (Goodlad 1979).

Datainnsamling

Spørreundersøkelsene ble gjennomført i to av seks regioner, nærmere bestemt Øst og Sørvest. Det var til sammen 218 deltakere som besvarte pre-undersøkelsen og 209 personer som besvarte post-undersøkelsen. Da spørreundersøkelsen ikke identifiseres på personnivå, er det ikke nødvendigvis de samme personene som svarer på de to undersøkelsene. Spørreskjema for pre-undersøkelsen ble delt ut på første kursdag, spørreundersøkelsen for post-undersøkelsen ble delt ut på siste kursdag. Post-testen kunne med fordel vært gjennomført senere, men av praktiske og responsmessige grunner, ble dette gjennomført mens kursdeltakerne fortsatt var samlet som en gruppe. Ferdig registrerte data ble videre behandlet i SPSS. Analyser av disse ga grunnlag for utvalget av framstillinger presentert i denne rapporten

I tillegg ble det gjennomført fire gruppeintervjuer med 5 informanter i hver gruppe. To av intervjuene ble gjennomført i region Øst og to i region Sørvest. Dataene fra disse intervjuene er brukt til å belyse og diskutere funnene fra spørreundersøkelsen og på denne måten gi grunnlag for en mer nyansert framstilling av funnene i hele undersøkelsen.

Avgrensninger

På grunnlag av valgte forskningsdesign og valgte datainnsamlingsmetoder, er det noen begrensninger som ligger til grunn for presentasjonen av funn og analysen av disse:

Vi kan ikke gjøre korrelasjonsanalyser på tvers av datasettene, da disse ikke er identifisert på personnivå. Identifiserte utviklingstendenser må derfor forstås for hele gruppen og ikke for det enkelte individ.

Dataene viser hvordan respondentene selv vurderer sin egen kompetanse og gir ikke grunnlag for å angi endring i faktisk kompetanse. Dette er et kjent problem i forskningsdesign som bygger på selvrapporing.

To ulike datasett (pre og post) gir mulighet til å si noe generelt om kompetanseheving, men vi kan ikke si noe konkret om den enkeltes utvikling, eller utvikling i forhold til grupper av respondenter. Da post-testen er gjennomført i slutten av kursperioden og ikke etter en periode med ny praksis. Vi kan derfor ikke måle faktiske effekter på arbeidsplassen.

Didaktisk analyse

I det følgende vil vi med utgangspunkt i de seks førnevnte kategorier og det overordnede formål, foreta en didaktisk analyse av Kompetanseløftet på det intensjonelle læreplannivået.

Formål:

Formålet med Kompetansemålet er bl a hentet fra Stortingsmelding nr. 37 (2007 – 2008) som signaliserer behov for kompetanseutvikling på en rekke områder, som økt bruk av rehabilitering, tilbakeføringsgaranti, økt bruk av alternative straffereaksjoner og nye kompetansekrav innen sikkerhet. I denne sammenheng er formålet med Kompetanseløftet

beskrevet i kriminalomsorgens og KRUS sine overordnede visjoner og ønsker for fremtiden, som er følgende:

- En grunnutdanning som dekker etatens behov for kvalifisert personell.
- Etter- og videreutdanning som dekker etatens behov.
- Forskning som bidrar til fagutvikling og utdanning, god praksis og gode beslutningsgrunnlag i kriminalomsorgen.
- God faglig og økonomisk styring

Disse målene er da igjen basert på kriminalomsorgens målsettinger 2013, som er:

- Hurtig iverksettelse av straffegjennomføring og varetekt.
- Bedre tilrettelegging for en kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff.
- Trygghet under straffegjennomføring og varetekt.
- Effektiv drift.
- En kunnskapsbasert kriminalomsorg.

(http://www.krus.no/getfile.php/2377338.2204.xtetfyqeyp/KRUS_NORSK_aug2013.pdf)

Mål

Fra kurskatalogen til KRUS finner vi følgende definisjon av mål:

Målet er at den enkelte arbeidstaker skal få oppfrisket sin basiskompetanse og sine ferdigheter, og i tillegg tilegne seg ny kunnskap i tråd med nye kompetansekrav i dagens kriminalomsorg.

Hensikten med Kompetanseløftet er at hver enkelt skal bli faglig styrket til å utnytte sine ressurser best mulig på jobben. Kurset styrker en kunnskapsbasert kriminalomsorg der hver enkelt skal se betydningen av sin arbeidsinnsats. De tilsatte skal være oppdatert på kriminalomsorgens rolle, arbeid og utfordringer i dagens samfunn

(<http://krus-katalogen.no/page/13697>).

Innhold

Innholdet i Kompetanseløftet er i første omgang relatert til de temaene som programmet er bygget opp omkring. Disse temaene er listet opp nedenfor:

- Dagens og morgendagens kriminalomsorg
- Alternative straffereaksjoner
- Sikkerhet
- Utenlandske innsatte og domfelte
- Bruk av tolk
- Tilbakeføring
- Samtale og relasjonsarbeid

Metode

Arbeidsmetodene i selve programmet er forelesninger/foredrag knyttet til de ulike temaer, individuelt skriftlig arbeid, diskusjonsgrupper og skriftlig gruppearbeid. Når det gjelder arbeidsmetodene knyttet til evalueringen av Kompetanseløftet vil det være i regi av HIOA og vil bli beskrevet nedenfor.

Rammefaktorer

Fra kurskatalogen til KRUS finner vi:

Kurset er delt inn i tre moduler. Første modul er et tre dagers kurs på KRUS, andre modul er å gjennomføre en praksisoppgave på egen enhet, og tredje modul er et to dagers kurs som holdes regionalt. Kompetanseløftet gjennomføres fra 2011 til 2015.

(<http://krus-katalogen.no/page/13697>).

Deltakerforutsetninger

Kompetanseløftet er tenkt som et etterutdanningsprogram rettet mot dem som har jobbet direkte med domfelte og/eller innsatte. *«Kompetanseløftet skal være et obligatorisk kurs for dem med fast ansettelse som har jobbet fem år eller mer som enten fengselsbetjent, verksbetjent, eller saksbehandler i friomsorgen»* (<http://krus-katalogen.no/page/13697>).

Evaluering

Evalueringen av Kompetanseløftet vil ta utgangspunkt i denne rapporten utarbeidet av HIOA med en både kvantitativ og kvalitativ metodisk tilnærming. Dette vil bli utdypet nærmere nedenfor.

Resultater fra spørreundersøkelsen

Om utvalget

Bakgrunnsdataene som presenteres under er hentet fra pre-testen, om ikke annet er nevnt.

Utvalget består av totalt 218 respondenter, hvorav 29 % er kvinner. Dette er ikke i samsvar med rapportert kjønnsfordeling for etaten (personalstatistikk for Kriminalomsorgen 2007-2012) hvor over 40 % er kvinner. Utvalget i post-testen er 209, med samme kjønnsfordeling.

Nesten 60 % av respondentene er utdannet fra fengselsskolen, og ca 20 % har yrkesfaglig utdanning. Det er 13 % som oppgir bachelor som utdanningsnivå, andre utdanninger er representert med under 5 %.

Utvalget omfatter respondenter i aldersspennet 30-60 år, som fordeler seg jevnt med en topp rundt 40-49 år. Svært få respondenter angir alder under 30 eller over 60. Det er ingen aldersmessige skjevfordelinger i forhold til kjønn.

Respondentene kommer i hovedsak fra region øst og sørvest. Dette er i henhold til forskningsdesignet som har disse to regionene som utvalg for undersøkelsen.

73 % av respondentene angir at de har jobbet i Kriminalomsorgen i mer enn 10 år¹.

En stor majoritet av respondentene jobber i fengsel: 68 % i fengsel med høyt sikkerhetsnivå, 16 % i fengsel med lavere sikkerhetsnivå. 10 % jobber i friomsorgen og 5 % i overgangsbolig².

Flertallet (66 %) er fengselsbetjent, og 14 % er førstebetjent. Det er 8 % førstekonsulenter, 7 % verksbetjenter, og øvrige kategorier er hver seg representert med mindre enn 1 %.

Didaktiske forhold

Dette avsnittet redegjør for didaktiske og pedagogiske forhold omkring gjennomføring av Kompetanseløftet.

Egen kompetanse

Over 40 % av respondentene forventer i stor grad at deres erfaring og kompetanse blir aktivt bruk i kurset. 32 % forventer dette i liten grad, og så mange som 24 % angir at de «ikke vet». Med andre ord har godt over halvparten lave forventninger til egen betydning for kursforløpet. I post-testen rapporterer 45 % at deres kompetanse i stor grad er brukt, mens 47 % opplever at kompetansen i liten grad er brukt. I etterkant av kurset er altså andelen av respondentene som opplever at egen erfaring og kompetanse er brukt i kurset 5 prosentpoeng høyere enn forventningen.

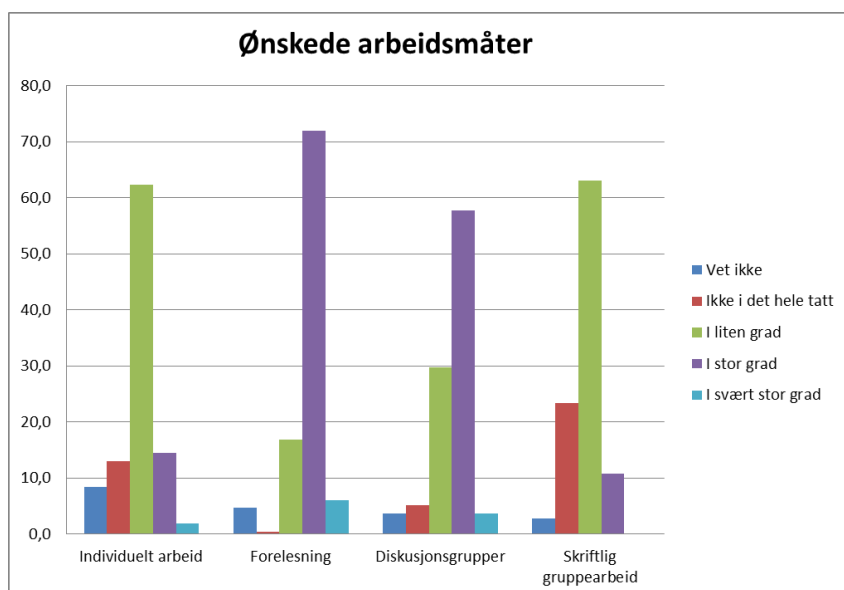
Nesten 70 % tror at kurset i liten eller ingen grad vil bidra til endring på egen arbeidsplass. Så mye som 18 % angir «vet ikke». På spørsmålet om hvorvidt kurset faktisk har bidratt til endring på arbeidsplassen, viser tallene at 87 % i liten eller ingen grad mener kurset har bidratt til slik endring. Spørsmålet omfatter «faktiske endringer» som vanskelig kan ha skjedd så tidlig som ved slutten av gjennomfør kurs. Denne svakheten i forskningsdesignet ble diskutert i før gjennomføring, men av praktiske grunner var det viktig å samle data mens deltakerne var samlet og tilgjengelige.

Arbeidsmåter i kurset

Respondentene ble spurt om i hvilken grad de ønsket at kurset skulle benytte 1)individuellt arbeid, 2)forelesning, 3)diskusjonsgrupper og 4)skriftlig gruppearbeid.

¹ I spørreskjemaet er det ikke noe valg for ansettelse under 5 år.

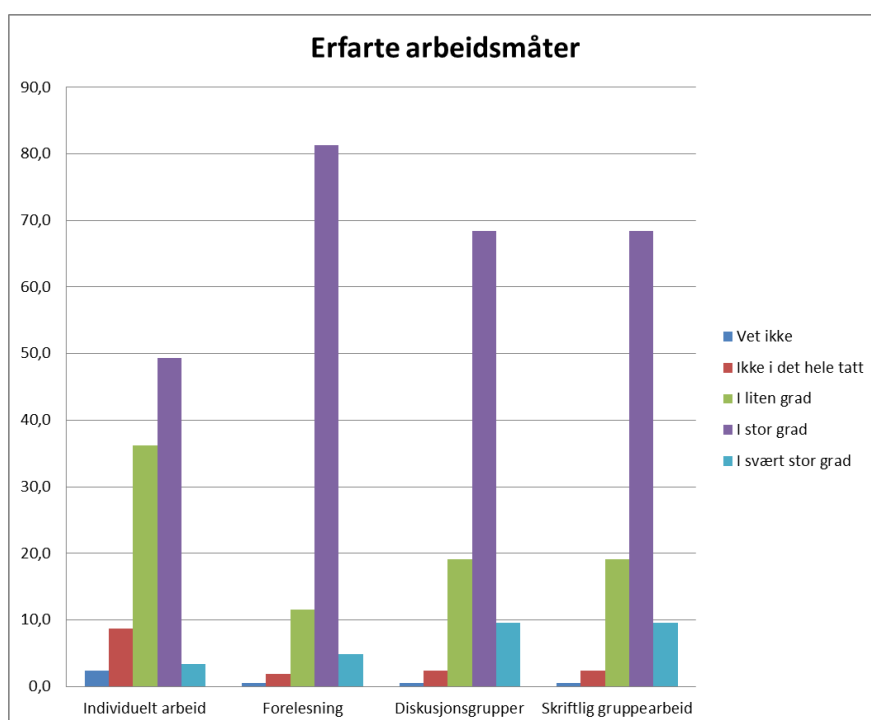
² Disse dataene er hentet fra post-testen, da det er feilregistreringer i pre-testen.

Figur 3 Ønskede arbeidsmåter

Dataene (**Error! Reference source not found.**) viser at det er stort ønske om forelesninger og diskusjonsgrupper. Det er i liten grad ønske om at kurset benytter individuelt arbeid og skriftlig gruppearbeid som arbeidsmetode. Ut fra dette kan det se ut til at respondentene ønsker at kurset skal benytte metoder som i liten grad krever individuell innsats og spesielt ikke i skriftlig form.

Etter gjennomført kurs ble deltakerne spurt om de syntes at kurset hadde benyttet de ulike arbeidsmåtene i passelig grad.

Figur 4 Erfarte arbeidsmåter

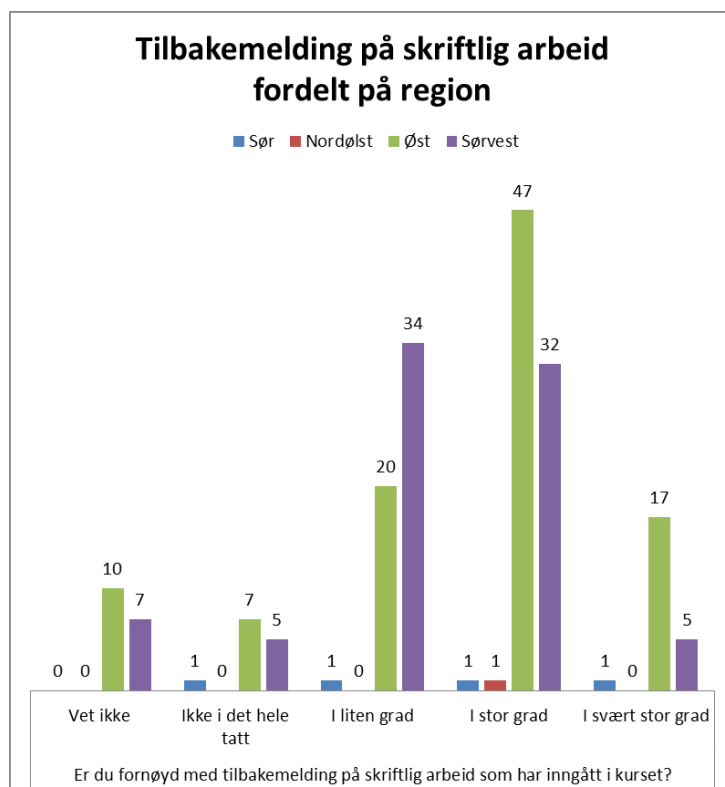
Dataene (Figur 4) viser at de fleste respondentene i stor grad er fornøyd med alle arbeidsmåter som ble anvendt på kurset. Likevel må det nevnes at 36 % angir at de i liten grad er fornøyd med omfanget av individuelt arbeid. Dette bekrefter tendensen fra pre-testen. På den andre siden er spørsmålene fra pre- og post-testen i liten grad sammenlignbare, da førstnevnte spør om forventninger, og sistnevnte erfaringer med de metodene som faktisk er brukt. I vår didaktiske analyse av undervisningsmateriellet, ser vi at forelesninger og gruppearbeid er de mest brukte metodene, mens skriftlige oppgaver i gruppe eller individuelt er anvendt i periodene mellom de enkelte kursdagene. Ut i fra dette må det kunne hevdes av de fleste respondenter også er fornøyd med den grad av egeninnsats som faktisk er anvendt i kursene.

Tilbakemelding

53 % av respondentene forventer i liten grad tilbakemelding på skriftlig arbeid, mens 32 % forventer dette i stor grad. På spørsmål om i hvilken form de forventet tilbakemelding, angir over 50 % at de i liten eller ingen grad forventer skriftlig tilbakemelding. Respondentenes forventning til muntlig tilbakemelding viser derimot at 48 % i stor eller svært stor grad forventer muntlig tilbakemelding, mens 38 % i liten eller ingen grad forventer muntlig tilbakemelding. Det er ca 15 % som angir «vet ikke» på begge disse spørsmålene.

I post-testen ble respondentene spurt om de var fornøyd med tilbakemeldingene. 55 % angir at de er fornøyd med tilbakemelding på skriftlig arbeid, mens 36 % angir at de i liten eller ingen grad er fornøyd med tilbakemeldingene. I post-testen er andelen som angir «vet ikke» 9 %. Slår vi sammen vet ikke og i liten og ingen grad fornøyd, får vi hele 45 % som ikke er fornøyd med tilbakemeldingene de har fått.

Det kan være interessant å se om det er noe forskjell på distriktene i dette datamaterialet. Vi har derfor krysstabulert spørsmålet mot distrikt:

Figur 5 Tilbakemelding på skriftlig arbeid fordelt på region

Krysstabellen (Figur 5) viser at deltakerne fra øst er mer fornøyd med tilbakemelding på skriftlig arbeid enn deltakerne fra sørvest. Dette bekreftes ved at deltakerne fra sørvest i større grad angir at de i er lite fornøyd med tilbakemelding på kurset.

Deltakerne er i hovedsak er fornøyd med arbeidsmåtene i kurset. Likevel vil vi peke på at respondentene i liten grad både forventer og opplever at deres egen erfaring og kompetanse er viktig for Kompetanseløftet. Det er også en tilsvarende tendens i dataene om forventninger og erfaringer med tilbakemelding.

Kompetanse og holdninger

I dette avsnittet presenterer vi rapportert kompetanse og endringer i denne i forhold til Kompetanseløftets hovedområder; alternative straffereaksjoner og gjennomføringsformer, utenlandske innsatte, tilbakeføringsgarantien og informasjonssikkerhet. Videre vil vi i dette avsnittet presentere holdninger og holdningsendringer i forhold til de samme områdene.

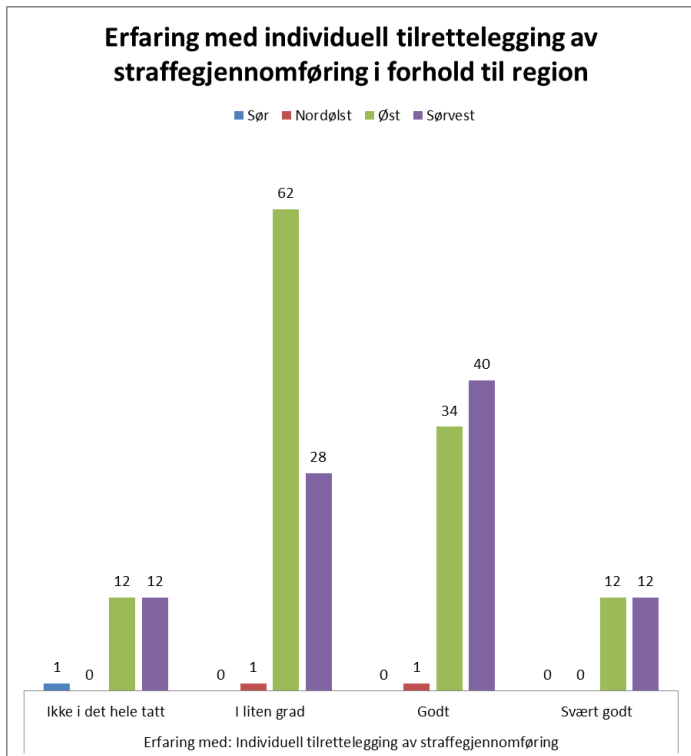
Alternative straffereaksjoner og sikkerhet

I forkant av kurset angir 48 % av respondentene at de kjenner til *Stortingsmelding 37: Straff som virker godt eller svært godt*, mens 52 % angir at de i liten eller ingen grad kjenner til denne stortingsmeldingen. Etter gjennomført kurs, er det 71 % som kjenner denne stortingsmeldingen godt eller svært godt. Følgelig kan det antas at kurset har bidratt til kjennskap til denne stortingsmeldingen, selv om det fortsatt er 29 % som mener de i liten eller svært liten grad kjenner til stortingsmeldingen etter kurset.

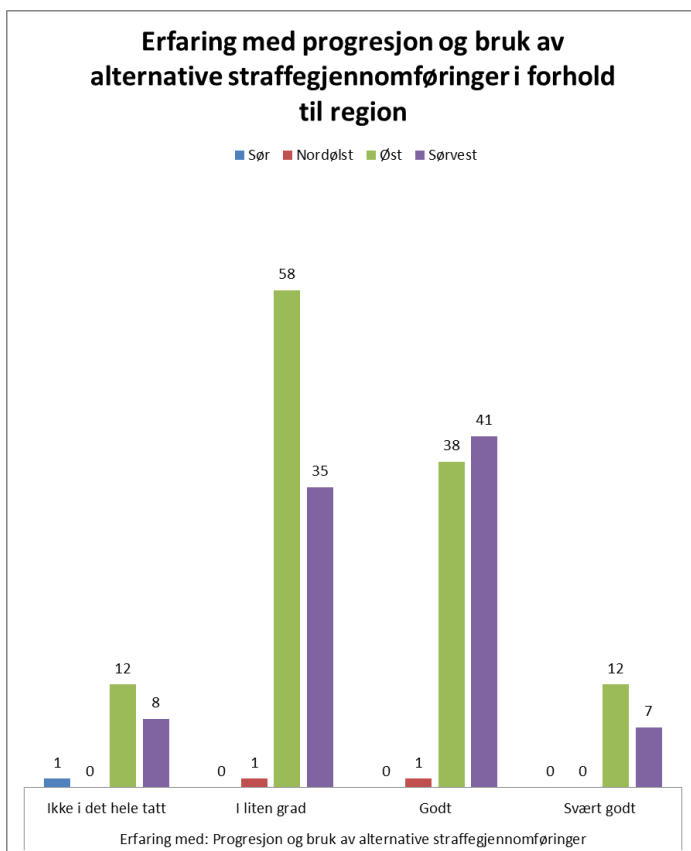
Erfaring med tilrettelegging og straffegjennomføring

På spørsmål om erfaring med 1)individuell tilrettelegging av straffegjennomføring, 2)progresjon og bruk av alternative straffegjennomføringer og 3)tverrfaglig og tverretatlig samarbeid om straffegjennomføring, angir mellom 50 % og 60 % av respondentene at de i liten eller ingen grad har erfaring med dette, mens mellom 40 % og 50 % angir at de har god eller svært god erfaring med dette. Tallene på hvert av disse spørsmålene er relativt like.

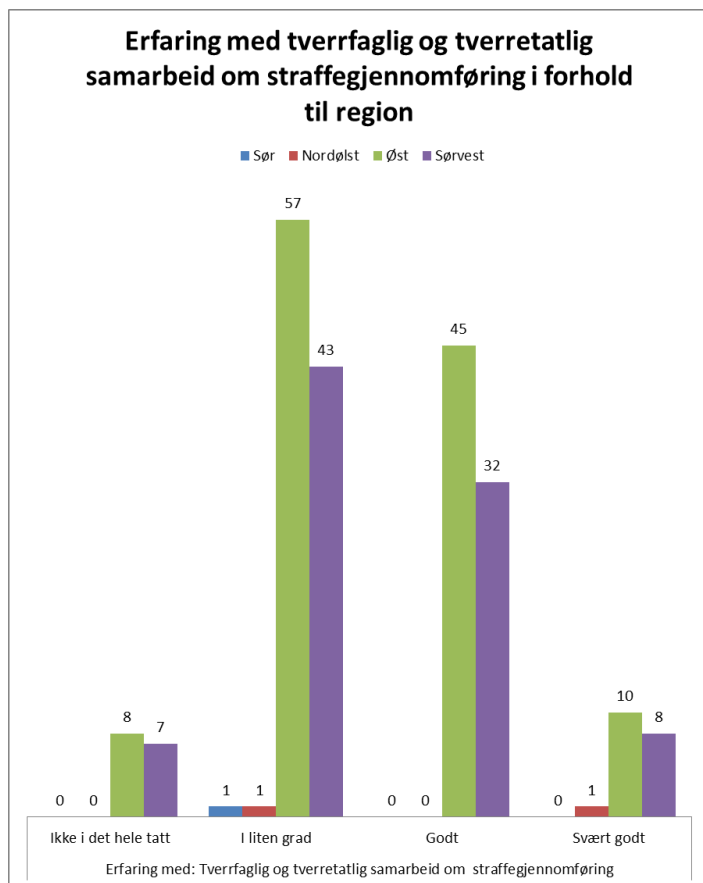
Det kan være interessant å undersøke om erfaringen er avhengig region og utdanning. Det er derfor gjort en krysstabulering mellom region og erfaring og mellom utdanning og erfaring.

Figur 6 Erfaring med individuell tilrettelegging av straffegjennomføring i forhold til region

Figur 7 Erfaring med progresjon og bruk av alternative straffegjennomføringer i forhold til region

Figur 8 Erfaring med tverrfaglig og tverretatlig samarbeid om straffegjennomføring i forhold til region

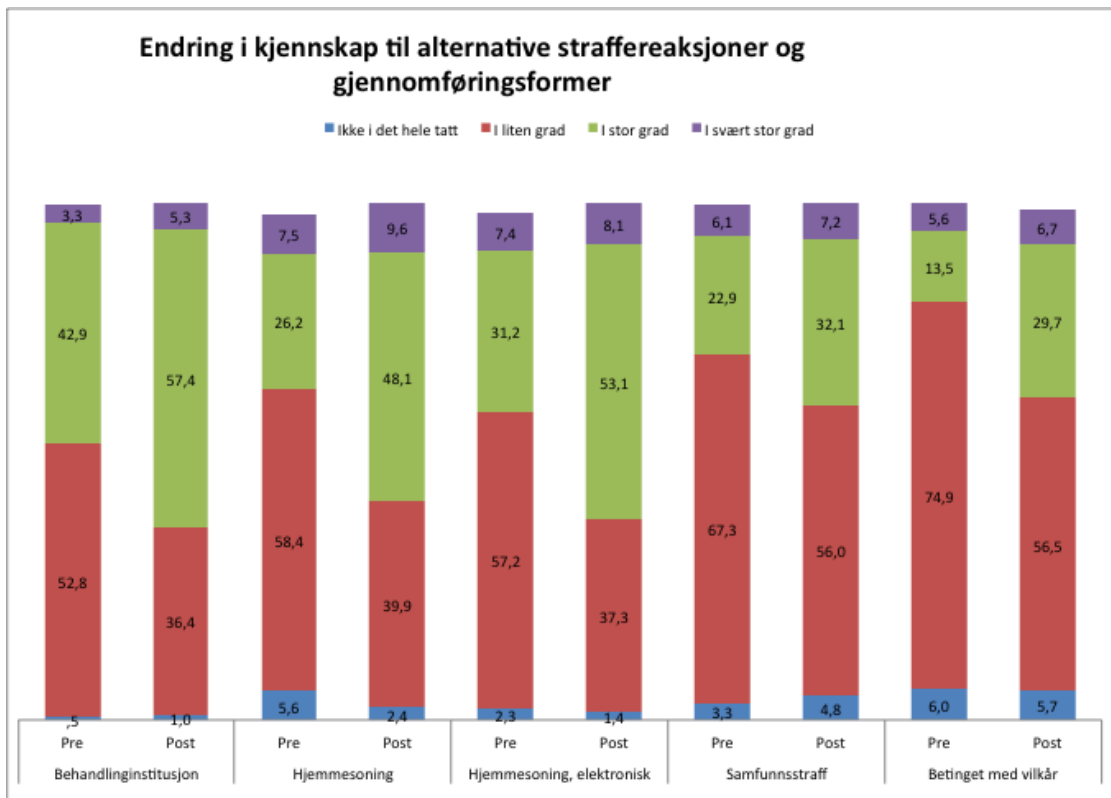
Tallene i krysstabuleringen³ (Figur 6, 7 og 8) viser at deltakere fra øst (grønn farge) i mindre grad har erfaring fra alternativstraffegjennomføring enn deltakerne fra sørvest (lilla farge).

I krysstabulering mellom utdanning og erfaringer, ser vi at med høyere utdanning (bachelor eller master) er det større sannsynlighet for at respondentene har erfaring med alternative straffegjennomføringer.

Kjennskap til alternative straffereaksjoner og gjennomføringsformer

For å danne et bilde av utviklingen i kjennskap til alternative straffereaksjoner og gjennomføringsformer er dataene fra pre- og post-testen satt sammen på spørsmålet om kjennskap til alternativene 1) behandlingstilstand, 2) hjemmesone, 3) hjemmesone med elektronisk kontroll, 4) samfunnsstraff og 5) betinget dom med vilkår om program.

³ Disse tallene er angitt i faktiske tall og ikke prosent.

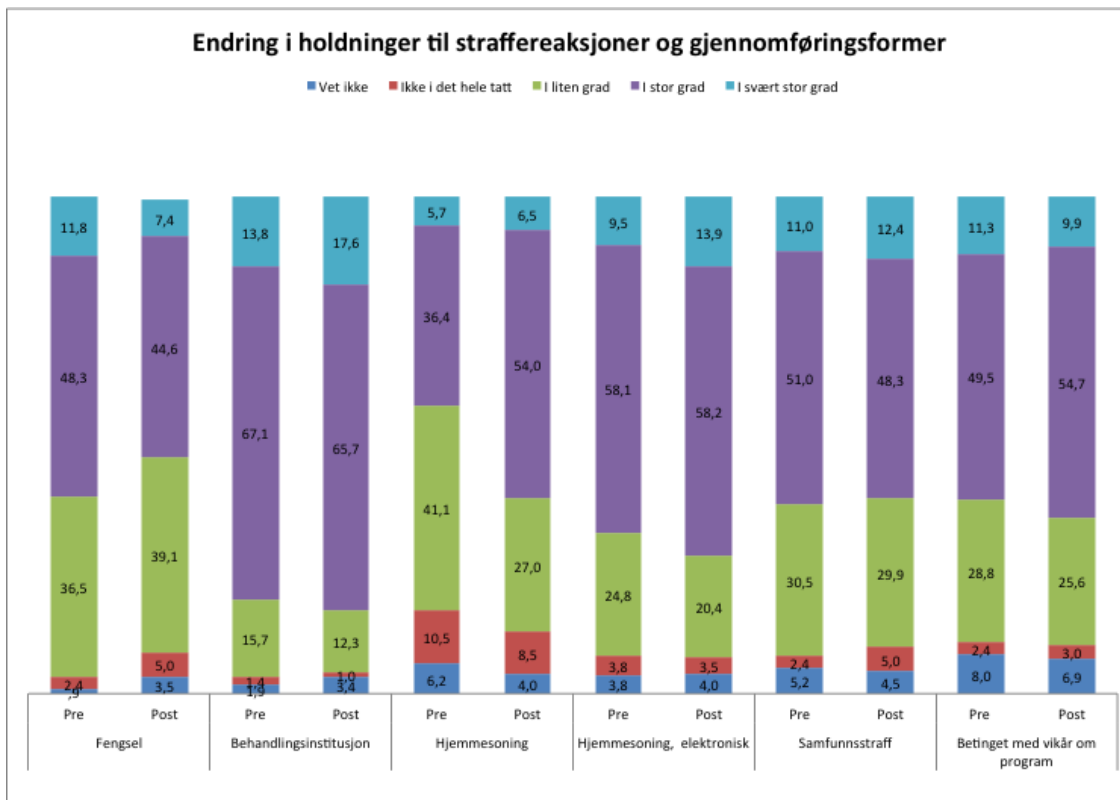

Figur 9 Endringer i kjennskap til alternative straffereaksjoner og gjennomføringsformer

Av disse dataene (Figur 9) kan vi se at det er en systematisk utvikling i kjennskap til alternative straffereaksjoner og gjennomføringsformer. Respondentene angir at de i økende grad kjenner til alternativene og at følgende at de i minkende grad ikke kjenner til disse. Fortsatt gir andelen «i liten grad» (rød farge) i post-testen urovekkende høye tall,

Tilrettelegging for alternativ straffegjennomføring

For å kartlegge holdninger til tilrettelegging av alternative straffereaksjoner og gjennomføringsformer, ble det spurt om i hvilken grad det bør tilrettelegges for følgende alternativer: 1) fengsel, 2) behandlingsinstitusjon, 3) hjemmesoning, 4) hjemmesoning med elektronisk kontroll, 5) samfunnsstraff og 6) betinget dom med vilkår om program. Ved å sette dette sammen med tilsvarende spørsmål fra post-testen dannes et bilde av holdningsendringer.

Figur 10 Endring i holdninger til straffereaksjoner og gjennomføringsformer

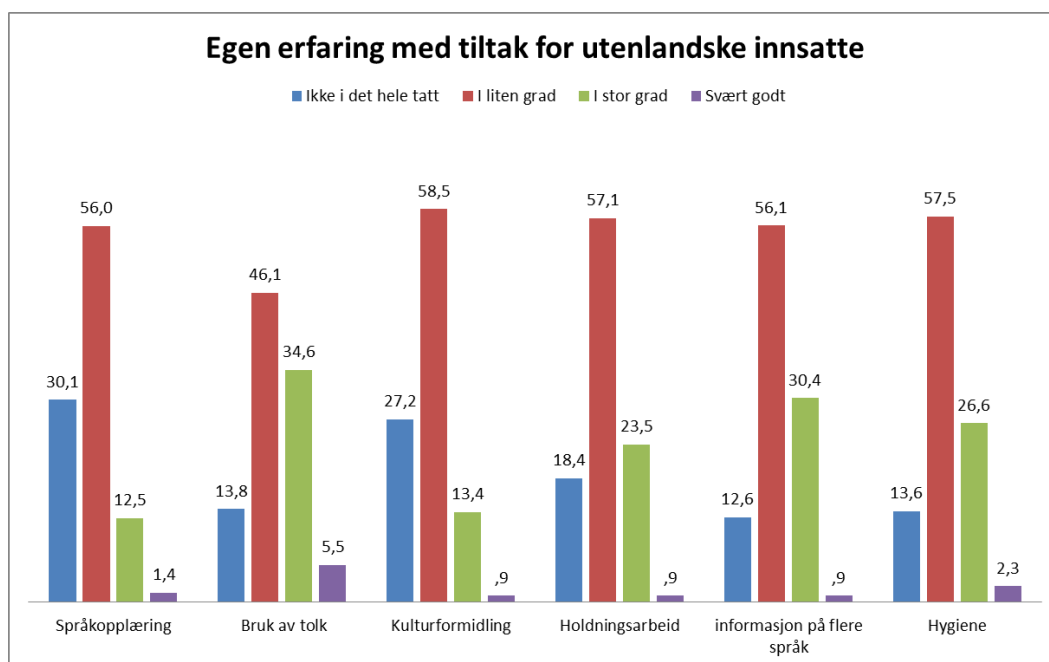
Diagrammet i Figur 10 viser at det generelt er stor oppslutning om alternative straffereaksjoner og gjennomføringsformer (øverste del av søylene med turkis og lilla farge). Særlig ønsker respondentene at det legges til rette for soning i behandlingsinstitusjon. Over 80 % ønsker i stor eller svært stor grad at det legges til rette for slik soning. Endringene i løpet av kurset viser seg i hovedsak i holdninger til fengsel og hjemmesoning. Respondentene gir i post-testen uttrykk for ønske om mindre bruk av fengsel og mer bruk av hjemmesoning enn i pre-testen.

Sikkerhetsadferd

97 % av respondentene rapporterer at de i stor eller svært stor grad har god sikkerhetsadferd. 90 % mener at de også bidrar i stor eller svært stor grad til andres sikkerhetsadferd. Vi hadde forventet at dette høye tallet i forkant av kurset, ville kunne bli lavere med ny innsikt om sikkerhetsadferd. Slik er det ikke. Etter gjennomført kurs gir tallene samme inntrykk, da 99 % av respondentene rapporterer at de i stor eller svært stor grad har god sikkerhetsadferd og 94 % av respondentene mener at de bidrar i stor eller svært stor grad til andres sikkerhetsadferd.

Utenlandske innsatte

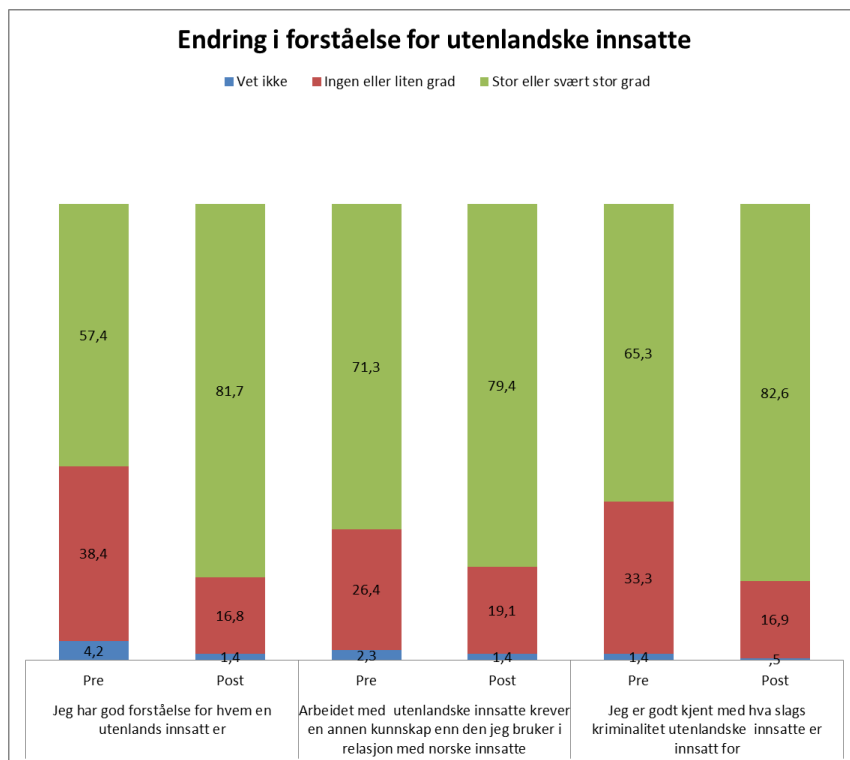
Respondentenes erfaringer med tiltak for utenlandske innsatte er begrenset. Ved spørsmål om egne erfaringer med tiltak som 1) språkoplæring, 2) bruk av tolk, 3) kulturformidling, 4) holdningsarbeid, 5) informasjon på flere språk og 6) hygiene, svarer respondentene slik:

Figur 11 Egen erfaring med tiltak for utenlandske innsatte

Dataene (Figur 11) viser at respondentene i hovedsak angir at de har liten eller ingen erfaring med tiltak for utenlandske innsatte (blå og røde søyler) og svært få har stor grad av erfaring (lilla søyler).

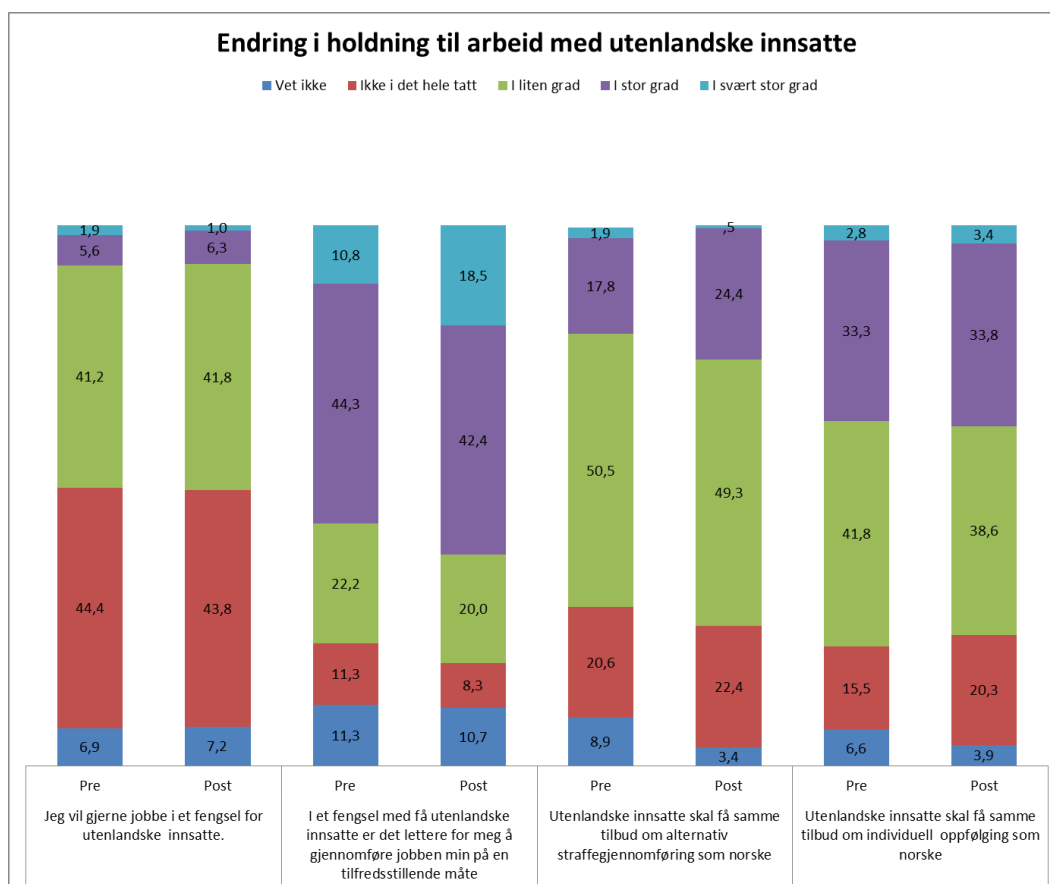
For å gi et bilde av endringer i respondentenes forståelse for utenlandske innsatte, er data fra pre- og post-testen satt sammen. Her tar de stilling til følgende påstander: 1) Jeg har god forståelse for hvem en utenlandsk innsatt er, 2) Arbeidet med utenlandske innsatte krever en annen kunnskap enn den jeg bruker i relasjon med norske innsatte og 3) Jeg er god kjent med hva slags kriminalitet utenlandske innsatte er innsatt for.

Figur 12 Endring i forståelse for utenlandske innsatte

Dataene (Figur 12) viser at forståelsen for utenlandske innsatte har økt etter gjennomført kurs. Spesielt har forståelsen for hvem en typisk utenlandsk innsatt endret seg vesentlig med en økning fra 57 % til 82 %.

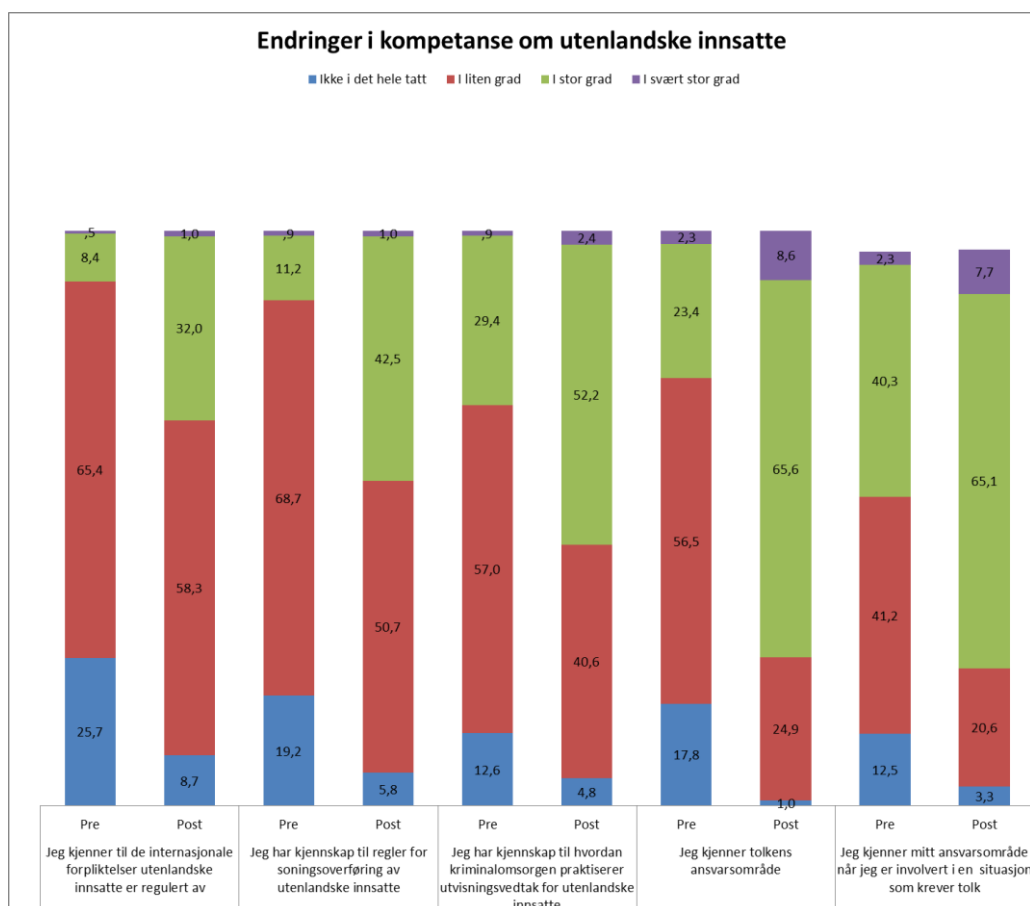
Holdninger kan også vise seg i *arbeid* med utenlandske innsatte. For å få innsikt hvordan kurset kan ha bidratt til endringer i disse holdningene er data fra pre- og post-test om følgende påstander satt sammen: 1) Jeg vil gjerne jobbe i et fengsel for utenlandske innsatte, 2) I et fengsel med få utenlandske innsatte er det lettere for meg å gjennomføre jobben min på en tilfredsstillende måte, 3) Utenlandske innsatte skal få samme tilbud om alternativ straffegjennomføring som norske og 4) Utenlandske innsatte skal få samme tilbud om individuell oppfølging som norske.

Figur 13 Endring i holdning til arbeid med utenlandske innsatte

Grafen over (Figur 13) viser at det er liten endring i oppfatning av arbeid med utenlandske innsatte. Vi vil påpeke at påstanden «Jeg vil gjerne jobbe i et fengsel for utenlandske innsatte» kan oppfattes på to måter. Det kan tolkes som et fengsel med mange utenlandske innsatte eller som et fengsel som er dedikert for utenlandske innsatte. Svarene bør derfor tolkes i lys av dette.

Det er også interessant å få et bilde av endringer i kompetanse om utenlandske innsatte. Grafen under er satt sammen av data fra pre- og post-test på følgende spørsmål om egen kompetanse: 1)Jeg kjenner til de internasjonale forpliktelser utenlandske innsatte er regulert av, 2)Jeg har kjennskap til regler for soningsoverføring av utenlandske innsatte, 3)Jeg har kjennskap til hvordan Kriminalomsorgen praktiserer utvisningsvedtak for utenlandske innsatte, 4)Jeg kjenner tolkens ansvarsområde og 5)Jeg kjenner mitt ansvarsområde når jeg er involvert i en situasjon som krever tolk.

Figur 14 Endringer i kompetanse om utenlandske innsatte⁴

Dataene i denne grafen over (Figur 14) viser at kurset har gitt god kompetanseutvikling. Kjennskap til internasjonale forpliktelser har økt fra 9 % til 33 % for verdiene i stor eller svært stor grad. Likevel er det altså 67 % som etter Kompetanseløftet i liten eller ingen grad kjenner til disse forpliktelsene. Kjennskapen til reglene for soningsoverføring har økt fra 12 % til 44 %. Men 56 % av respondentene har fortsatt liten eller ingen kjennskap til dette etter endt kurs. Noe bedre resultat er å finne for kjennskap til praktisering av utvisningsvedtak, som har økt fra 30 % til 55 %. Men det er stadig 45 % som angir at de i liten eller ingen grad kjenner denne praksisen.

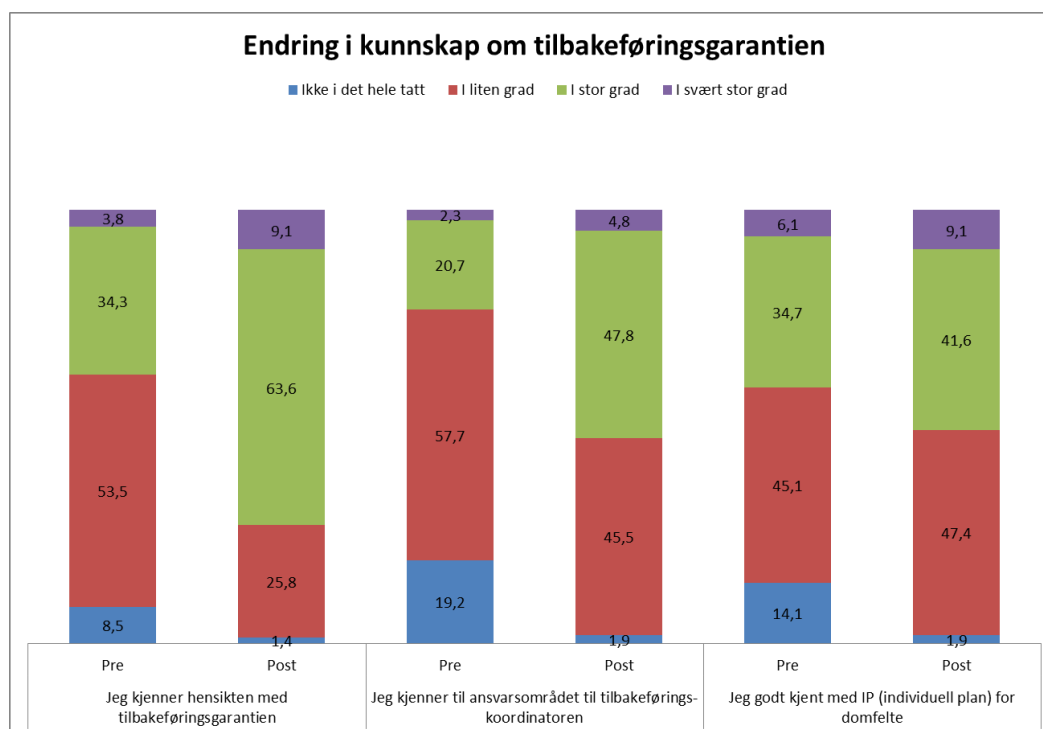
De beste resultatene er å finne i forhold til tolkearbeidet. Kjennskap til tolkens ansvarsområde har økt med 48 prosentpoeng. Etter endt kurs er det bare 26 % som har lite kjennskap til tolkens ansvarsområde. Respondentene melder at de har rimelig god kjennskap til eget ansvarsområde i situasjoner som krever tolk. Dette blir ytterligere forbedret gjennom kurset, i post-testen er det 72 % som mener de har god eller svært god kjennskap til dete.

Tilbakeføring

Tilbakeføringsgarantien er sentral i Kompetanseløftet. Det er derfor interessant å undersøke endringer i kunnskap om denne. Kursdeltakerne er spurt om de 1)kjenner hensikten med

⁴ Tallene for påstanden eget ansvarsområde i situasjoner som krever tolk, utgjør mindre enn 100 %, da alternativet «vet ikke» ikke er tatt med i figuren.

tilbakeføringsgarantien, 2)kjenner ansvaret til tilbakeføringskoordinatorene og 3)er godt kjent med IP (individuell plan) for domfelte. Resultatene kan ses i Figur 15.

Figur 15 Endring i kunnskap om tilbakeføringsgarantien

Den grafiske framstillingen av dataene for kunnskap om tilbakeføringsgarantien viser en klar økning i kunnskap om hensikt og ansvarsområde. I tillegg viser denne en viss økning i kjennskap til IP for domfelte.

Kunnskapen om tilbakeføringsgarantien må sies å være lav før Kompetanseløftet, 62 % angir ingen eller liten grad av kjennskap til hensikten med denne garantien. Disse tallene endrer seg dramatisk etter endt kurs. Men også etter endt kurs er deltakernes beskrivelse av egen kompetanse fortsatt urovekkende svak.

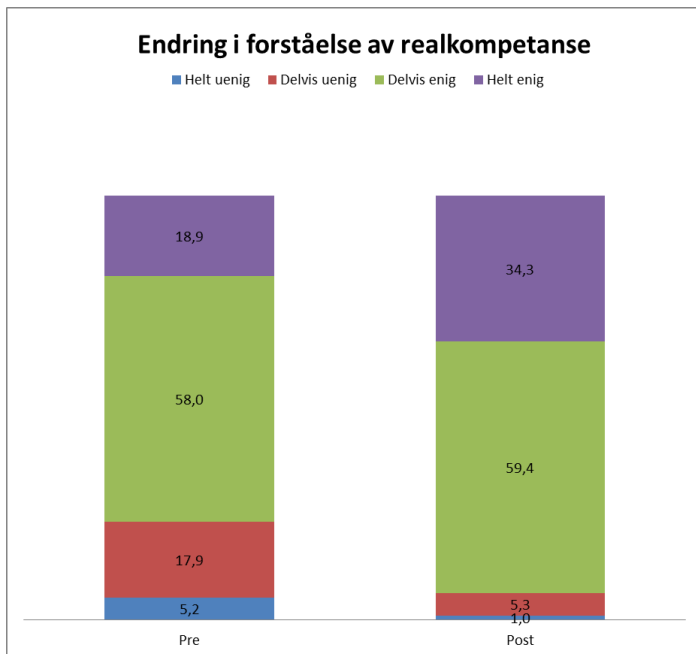
Når det gjelder ansvaret til tilbakeføringskoordinatoren, har kjennskapen til dette økt fra 23 % før kurset til 52 % i etterkant. 59 % av deltakerne oppgir på pre-testen at de i ingen eller liten grad er kjent med IP. Det må her bemerkes at 67 % angir at de i liten eller ingen grad har jobbet med innsatte som har IP.

På spørsmål om viktige elementer i tilbakeføringsarbeidet (bolig, arbeid, adferdsendring, nettverk, gjeldsordning og utdanning) fordeler respondentenes svar seg nokså jevnt på at alle elementene er viktig eller svært viktig. Det er svært liten endring i tallene før og etter kurset.

44 % av respondentene angir at forvaltningssamarbeidet i forbindelse med tilbakeføring i stor grad fungerer godt ved egen institusjon. 23 % mener det i liten grad fungerer godt, mens hele 28 % svarer «vet ikke» på dette spørsmålet. Etter kurset har «vet ikke» andelen sunket til 12 %, ellers er forholdstallene omtrent like.

Respondentene er også spurt om kompetanse og forståelse for realkompetansevurdering. I pre-testen melder 86 % at de har liten eller ingen erfaring med realkompetansevurdering.

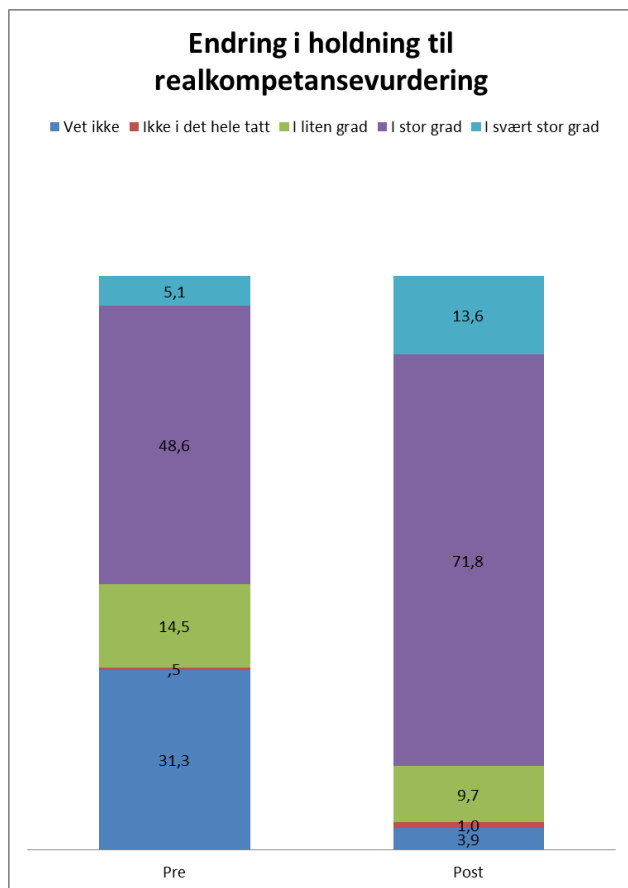
En sammenligning av respondentenes forståelse og holdning til realkompetanse før og etter gjennomført kurs viser endringer i forhold til påstanden «Jeg har god forståelse av hva realkompetanse innebefatter».

Figur 16 Endring i forståelse av realkompetanse

Figuren over (Figur 16) viser at 77 % angir i pre-testen å ha god eller svært god forståelse av hva realkompetanse er. Og hele 94 % angir tilsvarende i post-testen. Dette er interessant å se i lys av at 86 % melder at de har liten eller ingen erfaring med realkompetansevurdering.

Respondentene ble også spurt om holdninger til realkompetansevurdering, ved å ta stilling til følgende påstand: «Realkompetansevurdering er et viktig element i tilbakføringsarbeidet».

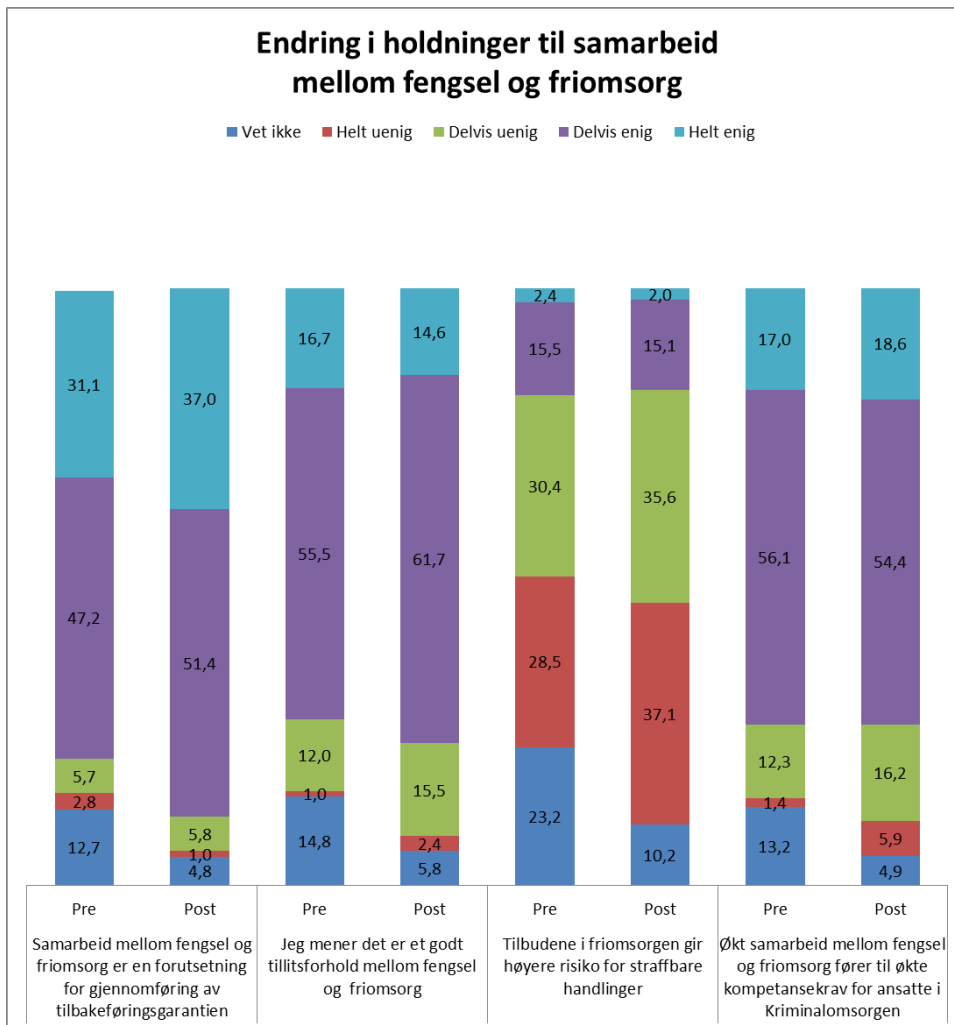
Figur 17 Endring i holdning til realkompetansevurdering

Dataene presenter i figuren over (Figur 17) viser at mange har endret sin holdning til realkompetansevurdering. Andelen som mener dette i stor grad er viktig, har økt fra 49 % til 72 %. Samtidig har andelen som svarer «vet ikke» sunket fra 31 % til 4 %. Alt i alt må vi kunne konkludere med at rapportert kunnskap om realkompetansevurdering har økt signifikant.

Samarbeid mellom fengsel og friomsorg

I arbeid med straffegjennomføring er samarbeid mellom fengsel og friomsorg av vesentlig betydning. Dette er også et vesentlig element i Kompetanseløftet. Før gjennomført kurs angir 61 % av respondentene at de i ingen eller liten grad kjenner rutiner for samarbeid mellom fengsel og friomsorg. Etter kurset er dette tallet sunket til 42 %, som stadig er et høyt tall.

Når det gjelder forståelse og holdning til samarbeidet, er respondentene bedt om å ta stilling til følgende påstander: 1)samarbeid mellom fengsel og friomsorg er en forutsetning for gjennomføring av tilbakeføringsgarantien, 2)jeg mener det er et godt tillitsforhold mellom fengsel og friomsorg, 3)tilbudene i friomsorgen gir høyere risiko for straffbare handlinger og 4)økt samarbeid mellom fengsel og friomsorg fører til økte kompetansekrav for ansatte i Kriminalomsorgen.

Figur 18 Endring i holdninger til samarbeid mellom fengsel og friomsorg

Av figuren over (Figur 18) kan vi se at respondentene i hovedsak er positive til et samarbeid mellom fengsel og friomsorg. Et stort flertall mener at samarbeid mellom fengsel og friomsorg er en forutsetning for gjennomføring av tilbakeføringsgarantien, og dette flertallet øker fra 78 % til 88 % i løpet av kurset. Tillitsforholdet mellom fengsel og friomsorg, ser også ut til å være godt, både før og etter gjennomføring av Kompetanseløftet. Andelen som mener at tilbudene i friomsorgen gir høyere risiko for straffbare handlinger er ca 17 %, både før og etter kurset. De som er uenig i påstanden, dvs. ikke oppfatter friomsorgen som en risiko, øker fra 59 % til 73 % i løpet av kurset. Dette tilsvarer omtrent nedgangen i andelen som ved pre-test har svart «vet ikke». I så måte kan det se ut til at kurset har økt tilliten til friomsorgens tilbud.

Det er liten endring å spore i holdninger til hvorvidt økt samarbeid mellom fengsel og friomsorg fører til økte kompetansekrav for ansatte i Kriminalomsorgen. 73 % som mener det er behov for ny kompetanse, men heller ikke synet på dette har endret seg i særlig grad.

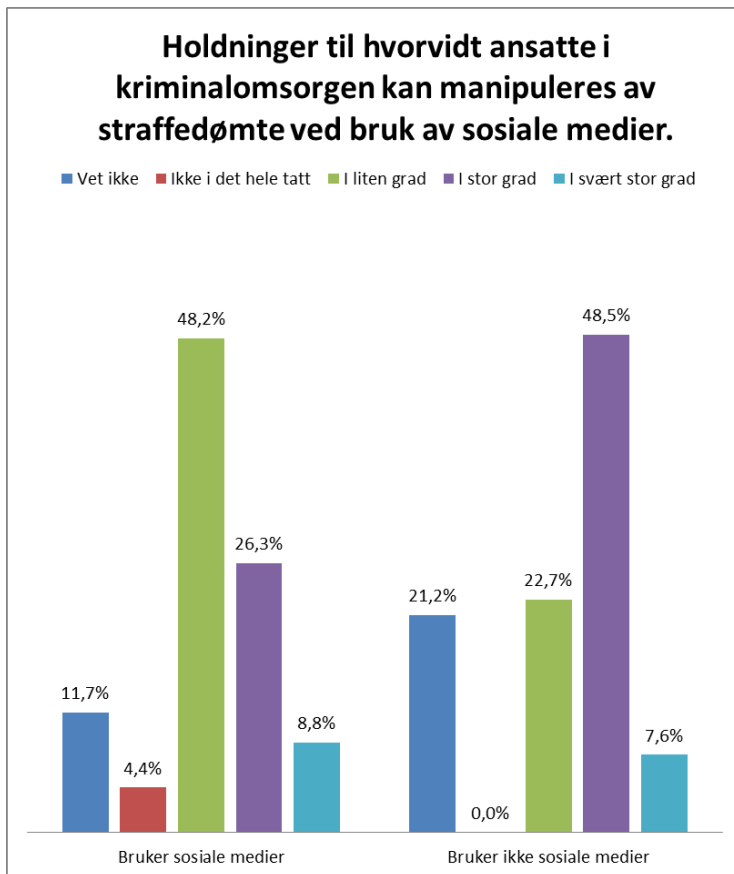
Informasjonssikkerhet

77 % av respondentene er uenig eller delvis uenig at innsatte skal ha tilgang til Internett under soning. Disse holdningene til dette endrer seg lite i løpet av kurset.

Sosiale medier er et eget tema i kursprogrammet. 67 % av respondentene oppgir at de bruker sosiale medier i privat sammenheng. 80 % av respondentene hevder i stor eller svært stor grad å kjenne til regler, rutiner og retningslinjer som regulerer hva de kan gi av informasjon på sosiale medier. Etter gjennomført kurs har dette økt til 94 %. Både før og etter gjennomført kurs hevder ca 95 % av respondentene at de ikke har noen problemer med å skille privat og profesjonell rolle ved bruk av sosiale medier. Vi må oppsummere at respondentene i så måte framstår som kyndige og bevisste brukere av sosiale medier.

Når det gjelder muligheten for å bli manipulert av straffedømte ved bruk av sosiale medier, er holdningene noe mer varierte. Før kurset angir 43 % at de i ingen eller i liten grad kan manipuleres, mot 42 % som antar at de kan manipuleres i stor eller svært stor grad. Hele 15 % angir «vet ikke». Etter gjennomført kurs, har «vet ikke»-andelen sunket til 4 %, og de som mener at de i stor eller svært stor grad kan manipuleres har økt til 57 %. Dette kan tyde på at de har fått større bevissthet om mulighetene for å bli manipulert. Det er derfor interessant å se om det er noe forskjell mellom de som er bruker av sosiale medier og de som ikke er det.

Det er gjennomført krysstabulering mellom egen bruk av sosiale medier og 1)kjennskap til regler og rutiner som regulerer publisering av informasjon på sosiale medier, 2)skille mellom privat og profesjonell rolle i sosiale medier og 3)hvorvidt ansatte i Kriminalomsorgen kan manipuleres av innsatte ved bruk av sosiale medier. Tabellene viser ingen signifikant forskjell mellom bruker og ikke bruker av sosiale med hensyn på de to første. Derimot er det en forskjell i holdning til hvorvidt ansatte i Kriminalomsorgen kan manipuleres av straffedømte ved bruk av sosiale medier.

Figur 19 Manipulering av innsatte i relasjon til egen bruk av sosiale medier

I krysstabuleringen presentert over (Figur 19), vises sammenhengen mellom respondentenes bruk av sosiale medier og deres svar på spørsmålet om ansatte i Kriminalomsorgen kan manipuleres av straffedømte ved bruk av sosiale medier. I denne sammenheng uttrykker ikke-brukere større tro på at straffedømte kan manipulere ansatte gjennom sosiale medier enn det bruker av slike medier gjør.

Det er også foretatt en krysstabulering mellom holdninger om innsatte bør ha tilgang til internett og om ansatte kan manipuleres ved bruk av sosiale medier. Denne tabuleringen påviser ingen signifikant sammenheng. Vi kan altså ikke si at de som er skeptiske til at innsatte skal ha tilgang til Internett også er av oppfatning at ansatte lett kan manipuleres gjennom bruk av sosiale medier.

Samtaler i Kriminalomsorgen

Et emne i kurset er samtalemetodikk som kriminalforebyggende tiltak. Både før og etter gjennomført kurs angir over 95 % av respondentene at samtale med innsatte er en viktig del av eget arbeid i Kriminalomsorgen.

43 % av respondentene angir i forkant i kurset at de har kunnskap om samtalemetodikk. Etter gjennomført kurs har dette økt til 72 %. Begrepet «motiverende samtale» (MI) er kjent i forkant av kurset av 61 % og i etterkant 84 %. I så måte kan det hevdes at kurset har bidratt til økt kompetanse blant kursdeltakerne.

Resultater fra intervjuundersøkelsen

Materialet fra den kvalitative delen av undersøkelsen er sammenholdt med resultatene fra den kvantitative delen, ved at vi har hentet ut sitater fra informantene som enten underbygger eller åpner for en undring som kan gi et mer nyansert bilde av informasjonen. Diskusjonen vil foregå i spenningsfeltet mellom det kvalitative og det kvantitative materialet i forhold til områdene: Egen kompetanse, arbeidsmåter i kurset, alternative straffereaksjoner og sikkerhet, utenlandske innsatte, tilbakeføring, samarbeid mellom fengsel og friomsorg, informasjonssikkerhet, og samtaler i Kriminalomsorgen .

Men henblikk på å ivareta informantenes anonymitet har vi oversatt alle sitater til bokmål.

Egen kompetanse –« I like you just the way you are»

Når det gjelder informantenes opplevelse av egen kompetanse knyttet til opplæringsprogrammet er det overensstemmelse mellom svarene fra spørreundersøkelsen og intervjuene.

I intervjuene har vi stilt spørsmål både i forhold til hvorvidt deltakerne opplever at kurset har gitt dem ny innsikt som vil få konsekvenser for deres daglige virke, og i forhold til deres refleksjoner rundt forventninger til egen læring og utvikling etter å ha deltatt på kurset. I den sammenheng gjengir vi noen typiske kommentarer:

De som har planlagt Kompetanseløftet, hva tror dere de har tenkt? (intervjuer)

Jeg tenker det har vært et ønske å repetere det vi allerede kan og tilføre ny kunnskap om kriminalomsorgen generelt. Jeg tror mange kjenner på at det ikke gjelder dem, der de jobber akkurat nå. Men det sier noe om kriminalomsorgen generelt. (Informant C)

Er dere enige i det målet? (intervjuer)

Ja! Det er et godt mål. Noe av innholdet har blitt justert i starten, fordi man fikk en viss kritikk». ... Veldig mange kom med en feil vinkling til begrepet kompetanseløft. Man forventet seg et større kunnskapsløft enn oppfriskning. Slik at sånn sett, ... hvis man hadde kalt det for en erfaringsamling, erfaringsseminar, så hadde kritikken kanskje ikke vært så stor. Det var nok knyttet til begrepet Kompetanseløft. (Informant B)

Hva ligger dere i begrepet Kompetanseløft? (intervjuer)

Hva har vi med i ryggsekken? Kompetanseløft er at ryggsekken skal bli større, at vi har mere i bagasjen når vi går ut blant de innsatte. Det jeg synes har vært bra her, er å høre på mine kollegaer fra andre fengsler, hvordan de gjør ting. Å ha friomsorgen med her, det synes jeg er en "højdare", det er kjempe bra. Jeg sitter nesten mere og hører på mine kollegaer enn på dem som står og prater. Det kan være et løft det. (Informant D)

Føler dere at dere har fått ny innsikt som dere kan bruke i hverdagen? (intervjuer)

På dette spørsmålet var «Nei» det gjennomgående svaret fra informantene i begge regioner.

Det er mye vi heller ville ha hatt. Jeg skulle ønske at de på forhånd hadde spurt: Hva er det dere vil ha, og hva er det dere trenger? Og så satt sammen grupper etter behov. Sånn at man kunne ha justert det bedre i forhold til den enkeltes gruppes ønsker og behov. Det spørres hvilken innstilling man har. Ja man lærer mye og hvis man synes det er greit, så er det jo det. Men hvis man har en forventning om at man kommer til å lære veldig mye om det som gjelder akkurat for meg, så føler mange at man har bommet på det. (informant C)

Men det var også informanter som på tross av en generell opplevelse av ikke å ha lært noe, vitner om at målet som er knyttet til det at «...hver enkelt skal bli faglig styrket til å utnytte sine ressurser best mulig på jobben. Kurset styrker en kunnskapsbasert kriminalomsorg der hver enkelt skal se betydningen av sin arbeidsinnsats» har blitt innfridd. Dette fremgår av følgende:

Jeg synes det er interessant å være her. Ikke fordi jeg har lært så forferdelig mye nytt. Men jeg har lært, at det jeg kan, er det som er nytt. Det blir en bekreftelse på at den kunnskapen jeg sitter inne med, samsvarer med den kunnskapen som kriminalomsorgen ønsker å tillegge oss. Altså har min arbeidsgiver gjort sin jobb med å tilegne meg ny kunnskap etter hvert som den nye kunnskapen kommer eller nye krava stilles. Og at jeg vet at jeg er, der jeg skal være i min utførelse av min jobb. Så er det jo små ting som kanskje er nytt, eller nye innfallsvinkler, nye tanker, men i det store og det hele, så føler jeg ikke heller at jeg har lært så mye nytt, men jeg har lært at det jeg kan er det som er nytt. (Informant 4)

KRUS har gitt meg en bekreftelse på at nå vet jeg at jeg kan gå inn i jobben min og gjøre det sånn som jeg gjør det, det er den måten de ønsker å ha meg. (Informant 4)

Arbeidsmåter i kurset - Lat for guds skyld som om du er godt forberedt

På dette området var det at deltakerne fikk anledning til å møtes, snakke og utveksle erfaringer som for mange var det mest givende. Deltakerne ønsker å bli hørt og vil gjerne være i dialog med både forelesere og hverandre.

Samtaler på tvers lærer vi veldig mye av. (Informant C)

Men det som er mest interessant er jo å høre hvordan andre folk har det. Fengslene er jo så vanvittig forskjellige. De er jo tre forskjellige verdener. (Informant 3)

Som operativ betjent har det vært veldig interessant å stifte et nærmere bekjentskap med friomsorgen og hvordan de jobber. Det å vite litt mer helhetlig om hva omsorgen driver med utenfor murene. Det har vært veldig bra. (Informant B)

Ja, men det er også det den sosiale biten, hvis man ser bort ifra det faglige. Altså det at man møter folk, at man løfter frem problemstillinger og snakker sammen om det som er arbeidet vårt, og at man har meningsutveksling i de gruppene og prater ilag, er utrolig berikende. Du blir jo skjerpet i hodet ditt allikevel. Jeg synes det er kjempeflott. Du får litt inspirasjon til å stå mye lengre i jobb og være i den jobben du er, fordi du

ser, javel du sliter kanskje med det, men du er faktisk ikke alene om travle og tunge hverdager. Det er tilfredsstillende (Informant B).

Her ser vi en overensstemmelse mellom det kvantitative og det kvalitative materialet. Dette i den forstand at svarene fra intervjuene bekrefter at informantene er fornøyd med de arbeidsmåter som har blitt brukt underveis i programmet. I intervjuene dukker noen nyanser når det gjelder arbeidsmåter i kurset som kan være verd å legge merke til. Disse nyansene fremgår av følgende sitater:

Den måten de har gjort det her, er en kombinasjon, som blir litt stor og tung. Vi har en oppgaveskriving som blir interessant. Gjennomgangen av oppgaven blir hengende litt igjen i luften. Vi kommer for lite i dybden, vi lærer ..., men det blir på overflaten. (Informant A)

Jeg er litt opptatt av det her med å være motivert. Jeg kom ganske seint, altså det hadde vært mange runder på Kompetanseløftet før jeg skulle inn, og jeg fikk jo høre fra dag én veldig mye negativt. Det er sikkert ulike årsaker til det. Noen er generelt negative i forhold til å måtte sette seg og høre på andre, og andre opplevde kanskje skuffelse i forhold til at det jeg sa om kompetanseløft, og så opplevde de noe helt annet. Men så ser jeg det at KSF, de har hatt noen forelesninger. Det er høyt oppe i systemet. Jeg føler de har vist mindre og mindre engasjement. De har hatt forelesere, og så etterhvert fikk jeg en følelse av at de nedprioriterte oss litt. Fordi så var det noen som ikke kunne komme, og så ble det sendt en som fikk beskjed om å komme samme dagen. Altså var hun totalt uforberedt, og senere har jeg hørt at KSF har vært helt fraværende, fordi man ikke har hatt folk å sende i det emnet som KSF skulle presentere, og det er noen gale signaler. For hvis man går tungt inn og bruker så mange pengesummer på et opplegg som dette, så må man greie å sende en godt forberedt person til disse her samlingene. Ikke start med å si at du har blitt kastet ut i det. Lat for guds skyld som om du er godt forberedt. (Informant B)

To stykker startet med å si: Dette kommer antakelig til å bli veldig kjedelig men, ...Da er standarden lagt. (Informant C)

Alternative straffereaksjoner og sikkerhet – Som et hjertesukk

På dette området fremgikk det av intervjuene at informantene generelt ønsker en mer systematisk form for erfaringsdeling. De opplever at de trenger mere trening og opplæring når det gjelder praktiske celleaksjoner:

Fysisk maktanvendelse. Når det skjer noe er det godt å vite hva man skal gjøre. Det er veldig lite trening ute i fengslet. (Informant 4)

Informantene ga uttrykk for at de på dette området gjerne skulle ha hatt anledning til å snakke med KFS om dette:

Jeg kunne tenkt meg mer fra KFS. Vi har veldig behov for å lufte vår hverdag for de folka som sitter på pengesekken. (Informant 2)

Eller til de som skal sitte og lage vår jobb. Vi har et papir hvor det står hva vi skal gjøre på jobb, og så har vi en pengesekk der, og så stemmer de to ikke overens. Kartet er jo fra Nordpolen, og terrenget er i Sahara, føler vi. Om ikke de kan gjøre noe med det, men det å få lov til å fortelle det til de som sitter og produserer dette her for oss, det er relativt stort. Det er som om du får et hjertesukk. Du får lov å legge fra deg litt av frustrasjonen til noen som du tror kanskje kan hjelpe eller legge frem problemet enda lengere oppe i systemet. (Informant 4)

Utenlandske innsatte - Når fremtidsperspektivet forsvinner.

Det kvantitative materialet viser at 43-44 % ikke ønsker å jobbe i et fengsel for utenlandske innsatte. Intervjuene tyder på at det er følelsen av manglende kompetanse til å jobbe med utenlandske innsatte, som gjør at mange vegrer seg for en slik jobb. Flere informanter gir uttrykk for at de, for å kunne gjennomføre en god jobb med utenlandske innsatte, trenger mer kompetanse i forhold til temaer som forståelse, respekt, språk, kultur og psykologi. Som fengselsbetjent kan man være den ene som faktisk har sett og møtt en utenlandsk innsatt på en måte som kan få positiv betydning for dette menneskes fremtid. I følgende sitater fremgår noen av informantenes refleksjoner knyttet til dette området:

Jeg vil heller jobbe med fremtiden. Det kan jeg bare glemme når det gjelder denne gruppen. (Informant D)

Signalene i dag, hvis man skal prioritere ressurser, så må man prioritere de som skal tilbake til det norske samfunn, og hvis man skal differensiere, ikke vektlegge like mye de som venter på utreise, et fly ut. Hvis du brenner for det og har tro på endring, så mister du den muligheten hvis du jobber med den gruppen som bare skal ut. (Informant B)

Hva kan man tilby en utenlandsk innsatt som ikke har noen rettigheter? Jeg tror det kan bli litt fantasiløst og bevisstløst, når man vet at det bare er en som sitter og venter. (Informant C)

De burde jo ha gjort om hele stortingsmelding 37, som visstnok skal være vår bibel. Den er jo basert på norske innsatte som skal tilbake til det norske samfunn. Sånn er jo ikke fengsels-Norge. De har en veldig flott og fin visjon, men virkeligheten er ikke sånn. Over halvparten av den kan vi ikke bruke, fordi vi har utenlandske innsatte som sannsynligvis ikke får lov til å komme tilbake igjen til Norge, men de kommer jo tilbake allikevel. (Informant B)

Som det fremgår av disse sitatene, så påvirker det fengselsbetjentenes motivasjon for å jobbe med utenlandske innsatte, idet de opplever å miste muligheten for å jobbe mot et fremtidsperspektiv som er knyttet til liv i frihet i Norge. Det betyr noe for informantene å kunne bidra til å gjøre en forskjell for de innsatte når de kommer tilbake til livet utenfor fengslet. På spørsmålet: Men hva trenger dere av ny kompetanse for å bli mer motivert for å jobbe med utenlandske innsatte? Får vi følgende svar:

Vi kunne ha hatt en svær bit på kompetanseløftet på det å jobbe med utenlandske innsatte. Det er noe som gjelder oss alle, og som ingen kan noen ting om. (Informant C)

Når det gjelder tolketjenesten, viser de kvantitative dataene at respondentene har økt sin kjennskap til tolketjenestens ansvarsområde. Men i det kvalitative materialet blir dette bildet nyansert:

Vi hadde vanvittig mye om den der tolketjenesten. Jeg trenger ikke vite hvor mange års utdanning de har, hvor stor kompetanse de må ha for å komme inn på tolkeskolen osv. For oss er det ikke interessant. Vi trenger å bare å vite hvem snakker hvilket språk og hvordan vi får tak i dem. Værsgod! (Informant 3)

Jeg har lært mange nye ting, men ikke konkret i forhold til min egen arbeidssituasjon. F eks den første dagen, så hadde vi inne noen fra tolketjenesten. Det var vel to timer med veldig detaljerte beskrivelser av arbeidsmetoder for tolker. Ja det var nytt for meg, men det er veldig lite relevant for den jobben jeg gjør til daglig. (Informant C)

En liten ting, ta med en iPad. Hvis det f eks kommer en rumener som ikke snakker noen ting, kan man ta med en iPad og bruke Google translate. Det har jeg lært av en kollega. Jeg føler ikke jeg har lært noe nytt av de som står fremme og prater. (Informant D)

Jeg hadde store forventninger til den dagen med tolketjenesten, fordi det sitter vi veldig mye med. Særlig jeg, det eneste jeg gjør, er å sitte og tolke hele tiden, siden jeg kan språk. (Informant D)

Vi ønsker å bruke tolk i langt større grad enn i dag. (Informant B)

Tilbakeføring

Dette området har ikke blitt behandlet som særegent tema i intervjuene.

Samarbeid mellom fengsel og friomsorg

Når det gjelder forståelse og samarbeid mellom fengsel og friomsorg, viser sitatene at informantene generelt er positive og interessert i å involvere seg i dette samarbeidet. Dette blir bekreftet i de kvantitative dataene og i følgende sitater.

Som operativ betjent har det vært veldig interessant å stifte et nærmere bekjentskap med friomsorgen og hvordan de jobber. Det å vite litt mere helhetlig om hva omsorgen driver med uten for murene. Det har vært veldig bra. (Informant C)

Det å prate et språk som så godt som alle forstår. Det med friomsorgen, vi prater samme språk selv om vi har ulikt arbeidsgrunnlag. Vi jobber med det samme. (Informant B)

Det ser altså ikke ut til å være knyttet til motivasjon når det gjelder det å forklare hvorfor 61% av informantene i liten eller ingen grad kjenner til rutiner for samarbeid mellom friomsorg og fengsel. Det kan være interessant å drøfte nærmere hva årsaken da kan være og finne gode

løsninger i etterkant. På et av intervjuene var alle informantene enige om at det hadde vært for få deltakere fra friomsorgen tilstede, og at de heller hadde brukt mere tid på sikkerhetsarbeid i stedet for å bruke så mye tid på å få innblikk i friomsorgen sitt ansvarsområde.

Sånn at det å sitte å høre på veldig mye på det om friomsorgen, passer ikke med min arbeidssituasjon her og nå. Den eneste som var med fra friomsorgen, sa jo også at han følte seg litt utenfor. Vi snakket en time bare om sikkerhet, og den skulle jo ha vart mye lengere. Vi har jo vanvittig forskjellige behov. (Informant D)

Informasjonssikkerhet- Vi blir jo familien deres

Når det gjelder dette området, så blir det under intervjuene snakket om at det er naturlig at de innsatte har behov for menneskelig kontakt. Informantene sier at det oppstår en naturlig avstand mellom innsatte og ansatte, som kommer med erfaring. Som nyansatt må man øve seg på å si fra til innsatte om at du ikke vil svare på spørsmål, som du opplever går for tett på deg som privatperson.

Informasjon om hvilken posisjon en innsatt har i et nettverk, kan være viktig for å kunne forta en god risikovurdering. Det er også naturlig at kriminalomsorg, toll og politi har felles interesser og samarbeider:

Når det gjelder risikovurdering trenger de som jobber i fengslet mere informasjon om hvem fangene er, hvilken bakgrunn de har, fra politiet. Når politiet vet noe, bør det deles. Jeg hadde håpet å få inn politiet på kurs, så vi kunne få informasjonsflyt. (Informant D)

På spørsmålet: «Når det gjelder informasjonssikkerhet har dere da problemer med å skille mellom det å være privat, personlig og profesjonell» (intervjuer)? mener ingen av informantene at de har problemer med dette. Dette blir bekreftet i de kvantitative dataene som viser at 95 % hevder at de ikke har problemer på dette området.

Samtaler i Kriminalomsorgen

Interessen for økt kompetanse på dette området, var gjennomgående i alle intervjuene. Alle intervjuene ble gjennomført dagen før deltakerne på kurset skulle gjennomføre den delen av opplæringsprogrammet som var knyttet opp til dette temaet. Dette kommer bl.a. til uttrykk i følgende sitater:

Når det gjelder relasjonsarbeid, så er det jo alltid den andre som er interessant. Den andres fortid, nåtid og fremtid, blir et felles prosjekt og da er «jeg» ikke så veldig interessant. Men du er nødt til å gi noe av deg selv. (Informant A)

Vi har stor interesse for samtaleteknikk. Samtale er alfa omega. (Informant B)

Utover ønsket om mer tid til å jobbe med sikkerhet, ga informantene uttrykk for at de har behov for å og ønsker et fokus på psykiatri når det gjelder tegn og symptomer, samt en oppdatering på rus.

Diskusjon

Over har vi beskrevet resultatene fra undersøkelsene av deltakernes opplevelse av Kompetanseløftet. I dette avsnittet vil vi diskutere noen av funnene og forhåpentligvis stimulere til ytterligere diskusjoner innad i KRUS. Vi har trukket fram følgende områder: 1) arbeidsformer i Kompetanseløftet, 2) tilbakeføringsgarantien, inkludert emner som alternative straffereaksjoner og gjennomføringsformer, samarbeid mellom grupper og institusjoner innen Kriminalomsorgen ol, 3) sikkerhetsarbeid, inkludert sikkerhet på internett og 4) arbeid med utenlandske innsatte. Avslutningsvis diskuterer vi grad av måloppnåelse for programmet.

Arbeidsformer og innhold

Dataene fra spørreundersøkelsen gir uttrykk for tilfredshet med arbeidsmåtene. Deltakerne har satt pris på og opplevd det som meningsfullt og berikende å få anledning til å drøfte sin arbeidssituasjon med hverandre. I den sammenheng kan det bekreftes at det har vært god overensstemmelse med arbeidsmetoder i programmet og deltakernes ønsker. Fra de kvantitative dataene kan vi se at deltakerne i forholdsvis liten grad forventer og erfarer at deres egen erfaring og kompetanse er brukt i kurset. Videre forventer de i forholdsvis liten grad skriftlig tilbakemelding, og er i etterkant bare midlere fornøyd med den tilbakemeldingen de har fått. På denne bakgrunn kan det være en fordel, ved revidering av programmet, at deltakerne i større grad vil kunne få anledning til å ønske seg områder/temaer der de opplever behov for kompetanseheving, og som videre kan danne rammen om innholdskomponenten i programmet.

Tilbakeføringsgarantien

Kurset har bidratt til økt kjennskap til Stortingsmelding 37. Kunnskap om tilbakeføringsgarantien har økt. Respondentene uttrykker videre at de har lært mer om realkompetansevurdering, kanskje dette skyldes at de i utgangspunktet hadde lite erfaring med dette. Respondentene gir, i tråd med stortingsmeldingen, uttrykk for endringer i holdninger til straffereaksjoner og gjennomføringsmodeller, i retning av mindre bruk av fengsel og mer bruk av hjemmesoneing. Det har videre vært en systematisk positiv utvikling i kjennskap til alternative straffereaksjoner og gjennomføringsformer, men det er fortsatt urovekkende mange som svarer at de «i liten grad» har kjennskap til dette.

Mange uttrykte i pre-testen at de ikke hadde kjennskap til forvaltningssamarbeid, denne andelen har sunket vesentlig etter kurset, og følgelig kan vi si at kurset har bidratt til forståelse for begrepet i større grad. Selv om Kompetanseløftet har gitt grunnlag for økt tillit til friomsorgen, må det presiseres at etter gjennomført kurs er det fortsatt hele 42% som ikke kjenner til rutiner for friomsorg.

Denne undersøkelsen gir ikke svar på årsakene til disse resultatene. Svar kan kanskje finnes i alle elementene i den didaktiske relasjonsmodellen: deltakernes forutsetninger og motivasjon, arbeidsmåtene i kurset – inkludert forelesninger og forelesere, målene – kanskje sett i forhold til deltakernes forutsetninger, rammebetingelsene for programmet og vurderinger eller tilbakemeldinger – altså samspillet mellom deltakere og lærere.

Sikkerhetsarbeid

Vi hadde forventet at deltakernes forholdsvis store tillit til egen sikkerhetsatferd i forkant av kurset, ville kunne reduseres på grunnlag av økt innsikt i risikofaktorer. Det var ikke tilfelle. En tolkning av dette kan være at Kriminalomsorgens ansatte har god sikkerhetsatferd uten særlig forbedringspotensial.

Den økte bruken av sosiale medier i samfunnet, reiser nye utfordringer i Kriminalomsorgen. På bakgrunn av generelle diskusjoner om innsattes rettigheter i samfunnet og prosjektet Internett for innsatte (IFI 2008), som har til hensikt å sikre innsattes rett og plikt til skole i henhold til opplæringsloven, er det overraskende at 77 % av respondentene er uenig eller delvis uenig at innsatte skal ha tilgang til Internett under soning. Det er også overraskende at holdningene til dette endrer seg lite i løpet av kurset, til tross for at det er et uttalt tema i kurset. Som forskere innen feltet IKT og læring hadde vi forventet en endring mot større kunnskap og forståelse for innsattes rettigheter som omfatter tilgang til Internett, både i forhold til utdanning spesielt og tilbakeføring generelt.

Spørreundersøkelsen kan tyde på at respondentene, som selv ikke bruker sosiale medier, er mer bevisste om mulighetene for å bli manipulert via sosiale medier. Dette kan jo bety at de er grunnleggende skeptiske og opplever teknologien som uoversiktlig både i personlig og profesjonell sammenheng, og bevisst velger bort sosiale medier. Samtidig har vi ikke belegg for å si at de som er skeptiske til at innsatte skal ha tilgang til Internett også er av oppfatning at ansatte lett kan manipuleres gjennom bruk av sosiale medier.

Arbeid med utenlandske innsatte

Forståelsen av utenlandske innsatte kan sies å ha økt – følgelig er også denne delen av kurset vellykket. Men til tross for at dataene viser at det er en viss økning i kompetanse om utenlandske innsatte, er det urovekkende mange som fortsatt har liten kunnskap på feltet.

Når det gjelder den delen av programmet som omhandler arbeidet med utenlandske innsatte er det vår vurdering at det kan være interessant i fremtiden å ta på alvor at det å jobbe med utenlandske innsatte i høy grad er preget av negative mestringsforventninger. Det vil derfor ha stor betydning å jobbe fokusert i forhold til å påvirke og skape anledning til å styrke deltakerens mestringsforventninger på feltet. Dette kan skje ved bl a å styrke deltakernes interkulturelle ferdigheter.

Måloppnåelse

I målet for Kompetanseløftet står det «...at hver enkelt skal bli faglig styrket til å utnytte sine ressurser best mulig på jobben» og at «...»hver enkelt skal se betydningen av sin arbeidsinnsats», I så måte kan vi oppsummeringsvis si at programmet hatt høy grad av måloppnåelse.

Flere informanter gir i intervjuene uttrykk for at Kompetanseløftet har bekreftet, anerkjent og konsolidert deres faglige kompetanse. Noen deltakere finner navnet Kompetanseløftet misvisende for programmet, ettersom begrepet i seg selv kan gi assosiasjoner som er forbundet med det å lære noe nytt.

Dette inntrykket bekreftes av de kvantitative dataene som indikerer generell økt kunnskap på enkeltfaktorer. Likevel er det fortsatt kunnskapsområder der for mange respondenter gir uttrykk for manglende kunnskap. Disse resultatene er interessante å se i lys av at deltakerne i forholdsvis liten grad forventer og erfarer at deres egne erfaringer og kompetanse blir brukt i kurset. Som pedagoger vil vi anbefale at deltakerne i større grad får anledning til aktiv deltakelse i utarbeidelse av programmets innholdskomponenter og arbeidsmetoder. For eksempel i form av identifikasjon av områder og temaer der de opplever behov for kompetanseheving.

Referanser

Bjørndal og Lieberg (1978) *Nye veier i didaktikken? en innføring i didaktiske emner og begreper*. Oslo: Aschehoug.

Goodlad, John (1979): *Curriculum Inquiry. The Study of Curriculum Practice*. New York: McGrawHill.

IFI (2008): Sluttrapport fra pilotprosjektet om utprøving av IKT/Internett i opplæringa innenfor kriminalomsorgen. (<http://evalueringsportalen.no/evaluering/sluttrapport-fra-pilotprosjektet-om-utproving-av-ikt-internett-i-opplaringa-innenfor-kriminalomsorgen/Sluttrapport%20om%20utpr%C3%B8ving%20av%20IKT%20Internett%20i%20oppl%C3%A6ringa%20innenfor%20kriminalomsorgen.pdf/@@inline>)